

GİBTÜ İslami İlimler Fakültesi Dergisi SIRAT
GIBTU Journal of Faculty of Islamic Sciences SIRAT
ISSN 2757-8631 | e-ISSN 2717-8064
Kasım / November 2021, 2/2: 49-91

**Ceylanpınarlı Şair Mansûr en-Nemerî'nin Hayatı,
Ehl-i Beyt ve Abbâsîlerle İlgili Şiirleri**

Ahmet ASLAN

Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı
Assis. Prof., Harran University, Faculty of Theology,
Department of Arabic Language and Rhetoric
Şanlıurfa, Turkey
ahaslan@harran.edu.tr
orcid.org/0000-0001-7634-7543

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 07 Eylül / September 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 01 Kasım / November 2021

Yayın Tarihi / Published: 30 Kasım / November 2021

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Kasım / November

Cilt-Sayı / Volume-Issue: 2/2

Sayfa: 49-91

Atıf / Citation: Aslan, Ahmet. "Ceylanpınarlı Şair Mansûr en-Nemerî'nin Hayatı, Ehl-i Beyt ve Abbâsîlerle İlgili Şiirleri [The Life Of Rechaina Poet Mansur En-Nemeri, His Poems About Ahl-i Bayt And Abbasids]" *Sırat* 2/2 (Kasım/ November 2021): 49-91.

İntihal Taraması / Plagiarism Detection: Bu makale en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal taramasından geçirildi. / This article has been reviewed by at least two referees checked for plagiarism.

Ceylanpınarlı Şair Mansûr en-Nemerî'nin Hayatı, Ehl-i Beyt ve Abbâsîlerle İlgili Şiirleri*

Öz

Bu makalemiz Mansûr en-Nemerî'nin hayatı ve hilafetiyle ilgili şiirlerini ele almaktadır. Mansûr en-Nemerî, Birinci Abbâsî döneminin önemli şairlerindendir. Özellikle siyasî ortama göre halifelik konusu ile ilgili farklı görüşleriyle dikkat çekmiştir. Bu konudaki şiirleri o zamanki Arap mantığının siyasî mirasa bakış açısı bakımından önemlidir. Konu Süleyman Tülücü tarafından çalışılmışsa da biz şiirlerinden de örnekler vererek konuyu ayrıntılı olarak ele almaya çalışacağız. Mansûr en-Nemerî, takriben 130/748 yılında Ceylanpınar'da doğmuştur. Edebî hayatına Kulsûm b. 'Amr el-'Attâbî'nin râvisi olarak başlamıştır. el-'Attâbî ile beraber o dönemde el-Ceziretu'l-Furatiyye bölgesinin kültür merkezi olan Rakka'ya giderek edebî çevrenin içine girmiştir. Rakka'daki kültürel çevreden etkilenmiş ve Ehl-i Beyt taraftarı fikirleri benimsemeye başlamıştır. Daha sonra el-'Attâbî'nin aracılığıyla Bermekî ailesi ile tanışmış ve Bermekî ailesini methederek Abbâsî sarayına girebilmiştir. Saraya girdikten sonra Ehl-i Beyt ile ilgili düşüncelerini gizlemiştir. Hârun er-Reşid ile dostluk kurarak onu ve Abbâsî ailesini methederek halifeliğin onların hakkı olduğunu söylemiştir. Mansûr en-Nemerî takriben 190/806 yılında vefat etmiştir.

Anahtar kelimeler: Arap Edebiyatı, Mansûr en-Nemerî, Arap Şairler, Birinci Abbâsî Dönemi Şairleri, el-Cezireli Şairler.

* Bu çalışma, Harran Kaymakamlığı ve Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından 5-6-7 Mayıs 2017 tarihinde, Harran'da düzenlenen *1. Uluslararası İslâm Tarihi ve Medeniyetinde Harran Sempozyumu*'nda sözlü olarak sunulan, "Abbasîlerin İlk Döneminde Harran (Diyar-ı Mudar)'da Edebiyat Çevresi ve Dönemin En Meşhur Üç Şairi" isimli bildirimimizin bir bölümünün genişletilmiş halidir.

The Life Of Rechaina Poet Mansur En-Nemerî, His Poems About Ahl-i Bayt And Abbasids

Abstract

This article deals with the life of Mansûr en-Nemerî, his poems about the Caliphate. en-Nemerî is one of the important poets of the First Abbasid Period. He drew attention especially with his views on the right to Caliphate, which changed according on the political environment. His poems on the subject are important in terms of the Arab logic's view on the political heritage at that time. Although the subject was studied by Süleyman Tülücü, we discussed in the more detail by giving examples from his poems. en-Nemerî started his literary life as a narrator of Kulsûm b. 'Amr el-'Attâbî. en-Nemerî, went to Raqqa, which was the cultural center of el-Cezire el-Furatiyye region during that period, together with el-'Attâbî. He was influenced by the cultural environment in Raqqa and began to adopt the ideas of supporters of Ahl al-Bayt. en-Nemerî, who met with the Bermekî family through el-'Attâbî, firstly praised the Bermekî family and entered the Abbasid Palace. After entering the palace, he tried to hide his thoughts about Ahl al-Bayt and started to praise Harun al-Rashid and Abbasi family. en-Nemerî H. died around 190/806 AD.

Keywords: Arabic Literature, Mansûr en-Nemerî, The Poets of First Abbasid Period, Arab Poets, al-Jazeera Poets.

Giriş

Arap edebiyatı tarihçileri, Arap edebiyatını tarihî açıdan birbirlerini izleyen çağları esas alarak çeşitli dönemlere ayırmışlardır. Bu çalışmamızın konusu olan Mansûr en-Nemerî, Birinci Abbâsî döneminde yaşamış bir şairdir. Dolayısıyla onun edebî şahsiyetini ve şairliğini daha iyi anlamamız için onun yaşadığı dönemdeki kültürel ve siyasî durum hakkında özet bilgi vermemiz yerinde olacaktır. Mansûr en-Nemerî'nin yaşamış olduğu dönemde İslâm dünyası hem siyasî ve kültürel alanlarda yenilikler ve değişimler yaşamış hem de çeşitli siyasî ve dinî fırkalara ayrılmıştır. Bilindiği üzere Hz. Peygamber'in vefatından sonra onun siyasî liderliğinin mirası üzerinde Müslümanlar arasında ihtilaf meydana gelmiştir. Sonuçta bu ihtilaf Hz. Ömer ve Hz. Ebû Bekr'in feraseti ile çok kısa bir zamanda bertaraf edilmiştir. Ancak o zamanki Arap toplumunun siyasî, kültürel ve sosyal yapısı bu meselenin gizliden gizliye devam etmesine zemin hazırlamıştır. Neticede üçüncü halife Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra bu mesele yeniden alevlenmiş ve Müslümanlar arasında siyasî fırkaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Hz. Osman'ın kanını talep etmek bahanesi ile Şam valisi Mu'âviye b. Ebû Süfyân, halife olan Hz. Ali'nin halifeliğine itiraz etmeye başlayınca Emevîlerle ve başta Ehl-i Beyt olmak üzere Hâşimîler arasında uzun süren siyasî bir mücadele başlamıştır. İlk başta Emevîlere karşı aynı safta mücadele eden Hâşimîler, Emevî devletinin yıkılmasından sonra iki gruba ayrılmışlardır. Emevî devletini yıkan Abbâsî ailesi bu sefer halifelik hakkının kendilerine ait olduğunu iddia etmeye başlamıştır.¹ İşte bu siyasî rekabet İslâm toplumunda siyasî ve dinî fırkaların doğmasına sebep olmuştur. Bu siyasî ve sosyal fırkaların oluşması elbette edebî hayatı da etkilemiştir. Emevîler döneminden itibaren ortaya çıkmaya başlayan Hâricî, Şîî gibi grupların siyasî çekişmeleri dönemin

¹ Konu için bkz. Mehmet Azimli, *Halifelik Tarihine Giriş, (Başlangıçtan IX. Asra kadar)*, (Konya: Çizgi Kitapevi, 2014).

edebiyatını derinden etkilemiştir. Özellikle Hz. Ali ve evlatlarının siyasî mağduriyetleri, şairlerin vicdanlarında derin yaralar açmış ve Ehl-i Beyt hakkını savunan siyasî içerikli bir edebiyat akımının gelişmesine sebep olmuştur.²

Şiir, seçkin diliyle, güzel tasvirleriyle ve musikisi ile insanların duygularına hitap eden, mesajları ve düşünceleri de olan bir sanat dalıdır. Dolayısıyla şiir hayatın siyasî, sosyal gelişim ve değişimlerinden etkilenen sanatların başında gelmektedir. Şiir bir anlamda doğduğu zamanın ve toplumun bir aynasıdır. Buna binaen İslâmiyet ile beraber Arap edebiyatı ve şiirinde de değişimler ve yenilikler meydana gelmeye başlamıştır. Ancak dinî mefhumları ve dinî terimleri bir tarafa bırakacak olursak, bu değişim Arap şiirini gerek bünye gerekse konu bakımından ilk başlarda çok etkilememiştir. Emevî döneminin sonuna kadar Arap şiiri gerek şekil gerekse konuları bakımından Câhiliyye dönemi şiirinin bir devamı olarak telakki edilebilir. Emevî döneminin sonuna kadar devlet ve toplum yapısına hâkim olan Arap karakteri, bu değişimin yavaş bir şekilde ilerlemesine neden olmuştur.³ Bununla beraber Emevîler döneminde Arap aşiretleri arasındaki siyasî mücadeleler, şiirde yeni akımların doğmasına da sebep olmuştur. Çünkü şiir o zamanda bugünkü medya gibi siyasî hiziplerin propaganda aracı görevini yapıyordu. Bir yandan Mudar'ın bir kolu olan Kays ile Tağlib kabileleri arasındaki savaşlar ve Emevî emirlerinin bu aşiretlerle olan siyasî ilişkileri, diğer taraftan Emevî yönetimine muhalif olan Hâricîler ve Şiîlerin görüşlerini savunan şairler, Arap şiirinde siyasî şiir ekollerinin ortaya çıkmasına öncül olmuşlardır.⁴ Emevîler döneminde başlayan bu siyasî şiir ekolleri

² Taha Huseyn, *Min târihi'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşru'l-'Abbâsîyyü'l-Evvel*, (Beyrût: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1991), 2/7-38.

³ Ömer, Rızâ Kehhâle, *el-Edebü'l-'Arabî fi'l-Câhiliyye ve'l-İslâm*, (Dimeşk: el-Matba'atu't-Ta'avuniyye, 1972), 9-18.

⁴ Emevîler dönemindeki şiir hayatı için bkz. Muhammed Mustafa Heddâra, *eş-Şi'ir fi şadri'l-İslâm ve'l-'Aşri'l-Emevî*, (Beyrût: Dâru'n-Nahzati'l-'Arabiyye, 1995), 205-257; Şevki Dayf, *Târihü'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşru'l-İslâmî*, (Kâhire: Dâru'l-

Abbâsîler zamanında daha da gelişerek yeni bir şekil almaya başlamıştır.⁵

Abbâsîlerin iktidara gelmesi ile beraber İslâm toplumunda sosyal ve kültürel değişimler meydana gelmeye başlamıştır. Acem unsurunun desteği ile iktidara gelen Abbâsîler, devlet yönetiminde Acemlere daha çok yer vermeye başlamışlardır. Bu durum kültürel hayatta da etkisini göstermiştir. Bu dönemde İslâm'a girmiş İran, Hint, Süryanî ve Yunan asıllı insanlar, ilmî ve kültürel birikimlerini Arapçaya tercüme ederek İslâm kültür hayatının canlanmasına vesile olmuşlardır. Yine İslâm toplumunda Emevîler zamanında oluşmaya başlayan ilmî ve kültürel birikim meyvelerini bu dönemde vermeye başlamıştır.⁶ Abbâsî halifeleri de şiir ve şairlere de büyük bir ehemmiyet vermişlerdir. Abbâsî halife ve idarecileri şiir panayırıları düzenleyerek beğendikleri şairlere büyük ihsanlarda bulunmuşlardır. Bunun neticesinde şiir ve edebiyat hayatında büyük gelişmeler meydana gelmiştir.⁷ Ancak bu gelişim beraberinde yenilikleri de getirmiştir. Şairlerin çoğu klasik Arap kasidesinin şekil ve muhtevasına uymuşsa da Ebû Nüvvâs (ö. 198/813), Beşşâr b. Burd (ö. 167/783) gibi bazı Acem kökenli şairler Arap şiirinde yenilik yapmaya başlamışlardır. Bunun neticesinde Abbâsîlerin ilk dönemlerinden itibaren Arap şiiri gerek şekil gerekse konu bakımından önemli değişikliğe maruz kalmıştır. Câhiliyye, Sadru'l-İslâm ve Emevîler dönemlerindeki Arap şiiri daha çok bedevî çöl hayatını yansıtıyordu. Oysa Abbâsîler dönemindeki şiirler, şehir hayatının getirdiği bazı özellikleri taşımaya başlamıştır. Bu dönemin kültür hayatına etkin olan Acem unsuru bedevî şiirden çok şehir hayatını anlatan şiirlerden hoşlanıyordu. Bunun neticesinde birçok

Me'ârif, 1963), 148-153; Şevkî Dayf, *et-Teṭavvur ve 't-Teccid fi 'ş-Şi'ri'l-Emevî*, (Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 1959), 162-175.

⁵ Bu konu için bkz. Şevkî Dayf, *Târihü'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşru'l-İslâmî*, 290-336.

⁶ Ahmed el-İskenderî-Ahmed Emîn- Ali el-Cârim-Abdülaziz el-Buşrî- Ahmed Dayf, *el-Mufaşşal fi târihi'l-Edebi'l-'Arabî*, takdim. Hassân Hallâk. (Beyrût: Dâru İhyâu'l-'Ulum, 1992), 176-179.

⁷ Şevkî, Dayf, *Târihü'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşru'l-İslâmî*, 44-88.

konuyu birden işleyen uzun kasideler yerine konu bütünlüğünü arz eden kıtalar daha yaygın hale gelmeye başlamıştır. Bu dönemdeki şairler klasik Arap şiirinin ele aldığı konuları yeterli bulmayıp dönemin sosyal hayatında meydana gelen değişim ve gelişimleri içeren yeni temalara yer vermeye başlamışlardır. Şiirin sadece mânalarına değil sözlerine de büyük ehemmiyetler vermeye başlamışlardır. Klasik Arap şiirinde tesadüfen görülen cinâs, tıbâk gibi bedi'î sanatlar bu dönemde bilinçli ve sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Şiirlerde istiare ve teşbihler çoğalmıştır. Kıtaları nazm etmek için kısa vezinlere rağbet artmış, kabile ile övünme yerine şahsi övünme ön plana çıkmıştır. Emevîler döneminde Emevîler ile Hâşimîler arasındaki siyasî rekabet, Abbâsîler ile Hz. Ali taraftarları arasında cereyan etmeye başlamıştır.⁸ Bu dönemde edebî ve kültürel hayat çok siyasallaşmış, şairler medhiyelerinde çok aşırıya giderek Hz. Abbâs ve Hz. Ali zürriyetini insanüstü vasıflarla vasıflandırmaya başlamışlardır.⁹

1. Mansûr en-Nemerî'nin Hayatı

İsmi, Mansûr b. Seleme b. ez-Zibrikân'dır. Künyesi Ebu'l-Kâsım¹⁰ veya Ebu'l-Fazl'dır.¹¹ Nesebi; Mansûr b. ez-Zibrikân b. Şureyk İbn Mut'im el-Kebsî er-Rehme b. Mâlik b. Se'd b. 'Amir b. Se'ed ez-Zahyân b. Se'ed b. el-Hazrec b. Teymilleh b. en-Nemer'dir.¹²

⁸ Bu dönemdeki Arap şiiri için bkz. Şevkî Dayf, *Târihü'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşrû'l-'Abbâsîyyü'l-Evvel*, (Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 1982), 181-193; Ömer Ferrûh, *Târihü'l-Edebi'l-'Arabî min meflâ'i'l-Şarnî'l-Hâmîsi'l-Hicrî İle'l-Fethî'l-'Usmânî fi'l-Meşrik*, (Beyrût: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1981), 3/37-43.

⁹ Bu konu için bkz. Ahmed Abdüsettâr el-Cevârî, *eş-Şi'r fi Bağdâd hette nihâyeti'l-Şarnî's-Şâliş el-Hicrî*, (Bağdâd: Matba'atu'l-Mecme'i'l-İlmî el-'İrâkî, 1412/1991), 103-128.

¹⁰ İbnü'l-Mu'tez, Abdullâh b. Muhammed, *Tabakâtü's-Şu'arâ*, thk. Abdüsettâr Ahmed, (Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 1976), 241-247.

¹¹ el-Hatîb el-Bağdâdî, Ahmed b. Ali, *Târihu Bağdâd*, thk. Beşşâr Avvâd, (Beyrût: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1422/2001), 25/ 73-78.

¹² İbnü'l-Mu'tez, *Tabakâtü's-Şu'arâ*, 241; el-İsfehânî Ebü'l-Ferac Ali b. el-Huseyn, *Kitâbü'l-Eğâni*, (Beyrût: Dâru Sâdır, 1429/2008), 13/97; Muhammed el-Aşkar, *Şu'arâu'l-Cezireti'l-Furatiyye fi'l-'Aşri'l-'Abbâsî*, (Haleb: Menşûrât Câmî'ati Haleb, 1996), 15.

Mensup olduğu en-Nemer b. Kâsit kabilesi ise ‘Adnânî Araplarından Esed b. Rabi‘a kabile federasyonunun bir koludur.¹³ Bu kabilenin bakiyesi halen Şanlıurfa bölgesinde yaşamakta ve Beni Numeyr adıyla bilinmektedir.

Elimizdeki bazı kaynaklar Mansûr en-Nemerî’nin doğum tarihini farklı bir şekilde vermişlerdir. Biz yaşadığı dönemi ve ilişki içinde bulunduğu siyasî ve kültürel şahsiyetleri inceleyip, doğum tarihini tahmini bir şekilde vermeye çalışacağız. Mansûr en-Nemerî orta yaşını geçmiş bir halde iken Bermekî ailesi ile ilişki kurmaya başlamıştır.¹⁴ Bermekî ailesi, Hârun er-Reşid’in halife olmasıyla beraber devlet yönetimine girmiştir. Hârun er-Reşid 170/766 yılında halife olmuş ve 193/809 yılında vefat etmiştir.¹⁵ Mansûr en-Nemerî ise Hârun er-Reşid halife iken vefat etmiştir. Kaynaklar Hârun er-Reşid’in Mansûr en-Nemerî’yi öldürmek için adamlarını gönderdiğini zikretmişlerdir. Yine Hârun er-Reşid Bermekî ailesini 187/793 yılında yönetimden uzaklaştırınca Mansûr en-Nemerî, Bermekî ailesi için bir mersiye yazmıştır.¹⁶ Bu bilgilerden Mansûr en-Nemerî’nin 50 yaşlarında Bermekîlerle irtibat kurduğunu var sayarsak 130/747 yılı civarında doğmuş olabileceğini söyleyebiliriz. Mansûr en-Nemerî, bugün Şanlıurfa iline bağlı olan Ra’su’l-‘Ayn (Ceylanpınar)’da doğmuş ve burada yetişmiştir. Ra’su’l-‘Ayn yeni adıyla Ceylanpınar, o dönemde Rabi‘a kabilelerinin önemli merkezlerinden birisi idi. en-Nemr b. Kâsit kabilesi de bu bölgede yaşıyordu. Ra’su’l-‘Ayn’ın da dâhil olduğu el-Ceziretu’l-Furatiyye bölgesi, Emevîler döneminden itibaren Arap

¹³ Ömer, Rızâ Kehhâle, *Mu‘cemu kabâili’l-‘Arab*, (Beyrût: Müessesetu’r-Risâle, 1982), 3/1192-1193.

¹⁴ eş-Şerîf el-Murtazâ, Ali b. el-Hasan, *Âmâli’l-Murtađâ*, thk. Muhammed Ebü’l-Fazl. (Kâhire: Dâru İhyâu’l-Kutubi’l-‘Arabiyye, 1954), 2: 274-278.

¹⁵ K.V. Zettersteen, “Harunreşid”, *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993), 6/1, 304-305.

¹⁶ Mansûr en-Nemerî, *Şi‘r Manşur en-Nemerî*, thk. et-Tayyibu’l-‘Aşşâş, (Dimeşk: Dâru’l-Me‘ârif li’t-Tiba‘a, 1981), 80; el-Aşkar, *Şu‘arâu’l-Cezireti’l-Furatiyye fi’l-‘Asri’l-‘Abbâsi*, 16.

edebiyatının canlandığı önemli bölgelerden biri olmuştur. Mansûr en-Nemerî'nin hocası olan el-‘Attâbî¹⁷ başta olmak üzere birçok şairin yetiştiği bir edebî muhit haline gelmiştir.¹⁸

Mansûr en-Nemerî'nin yetişmesine gelince elimizdeki kaynaklar bu konuda da yeterli bilgi vermemiştir. Hakkında bilgi veren bütün kaynaklar Mansûr en-Nemerî'nin edebî hayatına Kulsûm b. ‘Amr el-‘Attâbî'nin öğrencisi ve râvisi olarak başladığını söylemişlerdir.¹⁹ el-‘Attâbî o dönemde el-Cezire bölgesinin en meşhur şairi idi. İlk başta râvi olan Mansûr en-Nemerî, şiiri Kulsûm b. ‘Amr el-‘Attâbî'den öğrenmiştir.²⁰ Ancak en-Nemerî'nin kültürel birikiminin bununla sınırlı olmayacağını tahmin edebiliyoruz. Zira el-Husrî (ö. 413/1022), el-Câhız'dan (ö. 255/869) aldığı bilgi ile Mansûr en-Nemerî'nin ilk başta Hâricî Şurât mezhebine bağlı olduğunu ancak Kufe'ye gidip Râfizî Hişâm b. el-Hakem'in (ö. 179/795) sohbetlerine katılarak, ondan etkilendiğini ve Râfizî görüşleri benimsemeye başladığını söylemiştir.²¹ İbn Hazm de “en-Nemerî ilk başta Sufri Hâricî idi. Rakka şehrine geldi. Râfizî Davud er-Rakkî'nin (ö. h. 200 yılından kısa bir süre sonra.)²² sohbetlerine katıldı ve Râfizî İmâmiyye mezhebini

¹⁷ Mu'allaka şairi ‘Amr b. Kulsûm’un neslinden olan Ebû ‘Amr Kulsûm b. ‘Amr el-‘Attâbî, 135/752 yılında Kinnesrin’de doğmuştur Ancak hayatını Ra’su’l-‘Ayn’da geçirmiştir. Abbâsî döneminin meşhur şair ve edebiyatçılarından. 220/835 yılında vefat etmiştir. bkz. Mis’id b. ‘İd el-‘Attavî, *el-‘Attâbî hayâtuhu ve edebuhu*, Tebuk: Nadi Tebuku'l-Edebî, 2007.

¹⁸ Bu konu için bkz. Ahmet Aslan, “İslamî Fetihten Emevîler Döneminin Sonuna Kadar Diyar-ı Mudar (Harran Bölgesi)’da Arap Edebiyatı Çevresi,” *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası*, 22 (İstanbul 2013), 1-22.

¹⁹ el-İsfehânî, *Kitâbü'l-Eğânî*, 13/79-109; İbnü'l-Mu‘tez, *Tabakâtü's-Şu‘arâ*, 242; el-Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdâd*, 15/73-78; Süleyman Tülücü, “Nemerî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/550-551.

²⁰ el-İsfehânî, *Kitâbü'l-Eğânî*, 13/79; el-Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdâd*, 15/73-78; İbnü'l-Mu‘tez, *Tabakâtü's-Şu‘arâ*, 242.

²¹ el-Husrî, İbrahim b. Ali, *Zehru'l-Âdâb ve Semeru'l-Albâb*, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî, (Kâhire: Dâru İhyâu'l-Kutubi'l-‘Arabiyye, 1372/1953), 2/650.

²² el-‘Âmilî, Muhsin el-Emin, *A‘yanu's-Şi‘a*, (Beyrût: Dâru't-Ta‘âruf, 1403/1983), 6/382.

benimsemeye başladı”²³ demiştir.²⁴ Bu rivayetler Mansûr en-Nemerî'nin kendisini geliştirmek için Rakka'daki âlimlerin meclislerine katıldığını göstermektedir. Mansûr en-Nemerî her ne kadar Ra'su'l-'Ayn'da doğmuşsa da Rakka şehrine sıkça gidip gelmiş ve hayatının önemli bir kısmını orada geçirmiştir. Rakka o dönemde İslâm coğrafyasının önemli ilim ve kültürel merkezlerinden birisiydi. Hârun er-Reşid'in Bağdad'ı terk edip buraya yerleşmesi ile daha da gelişmeye başlamıştır.²⁵

Kırsal kesimde yetişen Mansûr en-Nemerî, Rakka'daki kültürel çevrenin içine girmeye başlayınca devlet ricâli ile ilişki kurma imkânı bulabilmiş ve özellikle şiir alanındaki başarısı ile dikkat çekmeye başlamıştır. Hocası olan el-'Attâbî, Mansûr en-Nemerî'in bu başarısını görünce onu Abbâsî sarayının vezirlerinden olan el-Fazl b. Yahya el-Bermekî (ö.193/808) ile tanıştırmıştır.²⁶ Kulsûm b. 'Amr, Mansûr en-Nemerî'nin el-Fazl b. Yahya'yı metheden bir kasidesini el-Fazl b. Yahya'ya götürmüş ve Mansûr en-Nemerî'yi kendisine tavsiye etmiştir. Bunun üzerine el-Fazl b. Yahya Mansûr en-Nemerî'yi Bağdad'a çağırmıştır. Bağdad'ta Bermekî ailesinin efradını şiirleriyle methetmeye başlayan Mansûr en-Nemerî devlet adamları ile irtibat kurmuş ve başta el-Fazl b. Yahya olmak üzere Bermekî ailesi vasıtası ile Hârun er-Reşid'in huzura çıkabilmiştir.²⁷ Mansûr en-Nemerî Abbâsî

²³ İbn Hazm, Ali b. Ahmed, *Cemheratu Ensâbi'l-'Arab*, thk. Abdüsselâm Muhammed Hârun.(Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 1962), 302.

²⁴ Bu rivayetler o dönemde bölgedeki siyasî durum ile örtüşmektedir. O dönemde Rasu'l-'Ayn'nın da dâhil olduğu Diyar-ı Rabi'a bölgesinde Hâricîler yoğun bir şekilde bulunuyordu. bkz. Ahmet Aslan, *Urfa-Harran (Diyar-ı Mudar) Bölgesinin Tarihi*, (Ankara: Berikan Yayınevi 2015), 184-188.

²⁵ Gülay Öğün Bezer, "Rakka", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV, Yayınları, 2002), 34/432-433.

²⁶ el-İsfehânî, *Kitâbü'l-Eğâni*, 13/97-109; İbn Kuteybe, Abdullâh b. Müslim, *eş-Şi'r ve 'ş-Şu'arâ*, (Kahire: Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 1388/1958), 859-862.

²⁷ el-İsfehânî, *Kitâbü'l-Eğâni*, 13/97-109; İbn Şâkir Muhammed el-Kütübî, *Fevâtu'l-Vefeyât*, thk. İhsân Abbâs, (Beyrût: Dâru Sâdır, 1974), 4/164.

sarayına girdikten sonra, Abbâsî taraftarı Mervân b. Ebû Hafsa²⁸, Selm el- Hâsır²⁹, Müslim b. el-Velîd³⁰ gibi dönemin meşhur şairleriyle tanışma imkanı da bulmuştur. Hârun er-Reşid'in veliahdı el-Me'mûn'un mâlikhanesinde düzenlenen edebiyat meclislerine de katılmaya başlamıştır.³¹ Saray çevresine giren Mansûr en-Nemerî, sarayın önemli şairi olan Mervân b. Ebû Hafsa ile oturup kalkmaya ve şiirlerinde onu taklit etmeye başlamıştır. Çünkü Mervân b. Ebû Hafsa, Hârun er-Reşid'in gözde şairi idi. Mervân b. Ebû Hafsa, Ehl-i Beyt karşıtı ve Abbâsî taraftarı bir şairdir. Şiirlerinde halifeliğin Abbâsîlerin hakkı olduğunu söylüyordu. Bu yüzden Hârun er-Reşid tarafından takdir görüyor ve büyük mükâfatlarına nail olabiliyordu.³² Bu durumu gören Mansûr en-Nemerî de siyasî görüşlerini bir kenara bırakıp Hârun er-Reşid'i methederek halifeliğin Abbâsîlerin hakkı olduğunu söylemeye başlamıştır.³³ Ahmed Abdüsettâr el-Cevârî, Mansûr en-Nemerî'nin Hârun er-Reşid'i medh ederken çok aşırıya gittiğini ve Ehl-i Beyt'in halifelikte haklarının olmadığını iddia etmeye başladığını

²⁸ 105/182-728/797 yılları arasında yaşayan Mervân b. Süleymân b. Yahya b. Ebû Hafsa, Şii karşıtı Abbâsî taraftarı bir şairdir. Hârun er-Reşid tarafından büyük takdir görmüştür. Bkz. Şevkî Dayf, *Târihü'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşru'l-'Abbâsîyyü'l-Evvel*, 298-301.

²⁹ Muhdesun şairlerden olan Selm b. 'Amr b. Hammâd, Beşşâr b. Burd'un öğrencisi olmuş ve onu taklid etmiştir. Abbâsî taraftarı olan Selm 186/802 yılında vefat etmiştir. bkz. İbnü'l-Mu'tez, *Tabakâtu's-Şu'arâ*, 99-105.

³⁰ Sari 'u'l-Ğavanî lakabı ile bilinen Müslim b. el-Velîd, 140/823 yılında doğmuştur. Birinci Abbâsî dönemi şairlerindedir. Arap şiirinde yenilik yapan şairlerin başında gelmektedir. 208/808 yılında vefat etmiştir. bkz.Şevkî Dayf, *Târihü'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşru'l-'Abbâsîyyü'l-Evvel*, 253-266.

³¹ İbnü'l-Mu'tez, *Tabakâtu's-Şu'arâ*, 247; el-İsfehânî, *Kitâbü'l-Eğânî*, 13/101.

³² el-İsfehânî, *Kitâbü'l-Eğânî*, 13/97-109; Fuat Sezgin, *Târihu't-Turâsi'l-'Arabî*, trc. 'Arafa Mustafa, (Riyâd: Menşûrâtu Câmi'ati'l-İmâm Muhammed, 1411/1991), 2/107-108.

³³ es-Sülî, Ebû Bekr Muhammed, *Kitâbu'l-Evrâk kısm Ahbâru's-Şu'arâ*, nşr. J.H. Dunne, (Mısır: Matba'atu's-Sâvî 1934), 76-77; İbn Şehrâşûb, Mansûr en-Nemerî'nin takiiye yaparak Abbâsîleri methettiğini söylemiştir. bkz. İbn Şehrâşûb, Muhammed b. Ali, *Me'âlimu'l-'Ulemâ*, (Necf: el-Matba'atu'l-Haydariyye, 1380/1961), 152.

söylemiştir.³⁴ Şiirleriyle Hârûn er-Reşid'in beğenisini kazanmış olmalı ki Hârûn er-Reşid gazvelerinde Mervân b. Ebû Hafsa ile beraber Mansûr en-Nemerî'yi de beraberinde götürmeye başlamıştır.³⁵ Kaynakların çoğu aslında onun koyu bir Ehl-i Beyt taraftarı olmasına rağmen kişilik zafiyetinden dolayı daha da önemlisi mal kazanma maksadıyla Abbâsî taraftarı görünmeye çalıştığını rivayet etmiştir. Nitekim el-Murtaza eş-Şerif (ö. 436/1044), el-'Âmilî (1371/1952) ve Muhsin Ğayyâz gibi yazarlar da onu Şîî şairlerin başında göstermişlerdir.³⁶ Ancak Mansûr en-Nemerî'nin Ehl-i Beyt'e olan bağlılığını ve samimiyetini bu günkü Şîîlikle bir tutmanın uygun olamayacağı kanaatindeyiz. Zira Hz. Ali ve evlatlarının mağduriyeti bütün Müslümanların vicdanlarında derin yaralar açmış ve o dönemde çoğu şair ve edebiyatçı onların haklarını savunmaya çalışmıştır. Mansûr en-Nemerî halifelüğün Abbâsîlerin hakkı olduğunu da söylemeye başlayınca özellikle Hârûn er-Reşid'ten ve saray idarecilerinden büyük mükâfatlar almış ve üç köyün sahibi olabilmıştır.³⁷ Mansûr en-Nemerî'nin bu durumunu kıskanan şairler onun aslında Ehl-i Beyt taraftarı görüşlere sahip olduğunu söylemeye başlamışlardır. Mansûr en-Nemerî de Ehl-i Beyt taraftarı görüşlerinden dolayı bir ara hapse atılmıştır. Mansûr en-Nemerî Hârûn er-Reşid'e efendim benim hakkımda yalan söylüyorlar ben,

هارونُ يا خيرَ من يُرجى لَمْ يُطعِ اللهَ من عَصاكِ

(Harun, kendisinden ümit beklenen en iyi kişidir. Sana itaat etmeyen kişi Allah'a itaat etmemiş olur.)

³⁴ Ahmed Abdüsettar el-Cevârî, *eş-Şi 'r. fi Bağdâd hetta nihâyeti'l-Karni's-Sâliş el-Hicrî*, (Bağdâd: Matba'atü'l-Mecme'il-'İlmî el-'Irâkî, 1412/1991), 97-110.

³⁵ el-İsfehânî, *Kitâbü'l-Eğânî*, 13/97-109.

³⁶ eş-Şerif, el-Murtazâ, *Âmilî'l-Murtaða*, 2/276; el-'Âmilî, Muhsin el-Emîn, *A'yanu's-Şî'a*, (Beyrût: Dâru't-Ta'âruf, 1983), 10/138-141; Muhsin Ğayyâz, *et-Teşeyyu' ve Eşeruhu fi's-Şi'ri'l-'Abbâsîyyi'l-Evvel*, (Necef: Matba'atü-n-Nu'mân, 1973), 191-200.

³⁷ el-İsfehânî, *Kitâbü'l-Eğânî*, 13/97-109.

فِي خَيْرِ دِينٍ وَ خَيْرِ دُنْيَا مَنْ اتَّقَى اللَّهَ وَ اتَّقَاكَ

(Allah'tan korkan ve senden korkan en iyi dinde ve iyi dünyada yaşıyor demektir.)

diyen birisiyim demiş ve af dilemiştir. Hârun er-Reşid'in hâcibi, daha sonra veziri olan el-Fazl b. er-Rabi''in (ö. 208/823) de araya girmesiyle hapisten kurtulmuştur.³⁸ Bu arada Mansûr en-Nemerî ile el-'Attâbî ile arasında rekabet baş göstermiş ancak Tahir b. el-Huseyin'in araya girmesiyle barışmışlardır.³⁹ Kendisine karşı oluşturulan olumsuz havadan sıkılan Mansûr en-Nemerî, Rakka şehrine geri dönmek zorunda kalmıştır. Hârun er-Reşid, bir gün Mansûr en-Nemerî'nin Ehl-i Beyt'i metheden ve halifeliğin onların hakkı olduğunu ifade eden daha da önemlisi insanları Abbâsîlere karşı tahrik eden bir kasidesine muttali olunca, onun katledilmesi hususunda bir ferman yayınlamıştır.⁴⁰ Ehl-i Beyt ilgili şiirleri bölümünde ele alacağımız bir kasidesinin sonunda Mansûr en-Nemerî şöyle demiştir:

مَظْلُومَةٌ وَ النَّبِيُّ وَ الدُّهَا تُدِيرُ أَرْجَاءَ مُقَلَّةٍ حَافِلُ

(Babası Peygamber olduğu halde Fatıma'ya haksızlık yapıldı. Göz çanakları her zaman gözyaşları ile dolmuştur.)

أَلَا مَسَاعِيرُ يَغْضَبُونَ أَهَا بِسَلَّةِ الْبَيْضِ وَ الْقَنَا الذَّائِلُ

(Bu haksızlığa kızıp karşı çıkacak kimse yok mudur? Bu haksızlığa karşı keskin kılıçları kınlarından çekecek kimse yok mudur?)

Bazı kaynaklara göre, el-'Attâbî bu kasideyi göstererek Mansûr en-Nemerî'yi Hârun'a şikâyet etmiş, onun aslında İmâmiyye mezhebine bağlı olduğunu ve şiirlerinde Ehl-i Beyti savunduğunu söylemiştir. Hârun er-Reşid memleketine dönen ve denetim altından

³⁸ Mansûr en-Nemerî, *Şi'r Mansûr en-Nemerî*, 16; Süleyman Tülücü, "Nemerî", 550-551.

³⁹ Mansûr en-Nemerî, *Şi'r Mansûr en-Nemerî*, 10.

⁴⁰ el-'Âmilî, *A'yanu's-Şî'a*, 10/138-141; el-Merzubânî, *Ahbaru Şu'arâu's-Şî'a*, Talhis Muhsin el-Emîn, (Necef: el-Matba'atü'l-Haydariyye, 1388/1968), 82.

çıkan Mansûr en-Nemerî'nin muhalif tavır alacağından çekindiği için, Abbâsîlerin taraftarı olan Zeydiyye Şiîlerinden Ebû 'Isma eş-Şi'î'yi Rakka'ya gönderip Mansûr en-Nemerî'yi öldürmesini emretmiştir. Ebû 'Isma Rakka'ya geldiğinde Mansûr en-Nemerî'nin cenazesi ile karşılaşmıştır.⁴¹ Diğer kaynaklar ölüm tarihini tam olarak vermiyorsa da ez-Ziriklî 190/805 yılında,⁴² el-Merzubânî 193/808 yılında⁴³ vefat ettiğini söylemişlerdir. Süleyman Tülücü ve 'Afif Abdurrahman ise ölüm tarihini 190/806 olarak vermişlerdir.⁴⁴

2. Edebî Şahsiyeti

Bazı Arap edebiyat tarihçilerine göre Birinci Abbâsî dönemi'nin en önemli şairlerinden biri olan Mansûr en-Nemerî, büyük bir şiir külliyâtı meydana getirmiş bir şairdir. İbnu'n-Nedîm'in (ö. 385/995) verdiği bilgilere göre Mansûr en-Nemerî'nin yüz varaktan oluşan bir şiir divanı vardır. Divanının her varakı yirmi satırdan oluşuyordu.⁴⁵ Dolayısıyla şiir külliyâtı iki bin beyitten meydana gelmiş olmalıdır. Ancak Mansûr en-Nemerî'nin bu şiir divanı kaybolmuştur. Yine İbnu'n-Nedîm'e göre H. 280 yılında vefat eden Ahmed b. Ebû Tâhir, Mansûr en-Nemerî'nin hayatını ve şiirlerini ihtiva eden *İhtiyâru Şi'r Mansûr en-Nemerî* (Mansur en-Nemerî'nin Seçilmiş Şiirleri) adlı bir kitap yazmıştır.⁴⁶ Ancak Ahmed b. Ebû Tâhir'in yazmış olduğu bu kitap da kaybolmuştur. Çağdaş araştırmacılardan et-Tayyib el-'Aşşâş, çeşitli kaynaklardan topladığı kaside ve kıtalardan meydana gelen Mansûr en-Nemerî'nin şiirlerini bir araya getirmiş ve *Şi'r Mânşûr en-Nemerî* adı

⁴¹ İbnü'l-Mu'tez, *Tabakâtu's-Şu'arâ*, 244; el-'Amilî, *A'yanu's-Şi'a*, 10: 138-141; Süleyman Tülücü, "Nemerî", 550-551.

⁴² ez-Ziriklî Hayruddîn, *el-A'lâm*, (Beyrût: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyin, 2002), 7/299.

⁴³ el-Merzubânî, *Muhtaşaru Ahbâri's-Şu'arâ i's-Şi'a*, thk. Muhammed Hâdi el-Emîn, (Beyrût: Şeriketu'l-Kutubî li't-Tiba'a, 1413/1993), 84-86.

⁴⁴ Tülücü, "Nemerî", 550-551; Afif Abdurrahmân, *Mu'cemu's-Şu'arâi'l-Abbâsiyyin*, (Beyrût: Dâru Sâdır, 2000), 537.

⁴⁵ İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, (Kâhire: Dâru'l-Me'rife, 1997), 186.

⁴⁶ İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, 164; Yâkûtu'l-Hamevî, *Mu'cemu'l-Udebâ*, thk. İhsân Abbâs, (Beyrût: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî. 1413/1993), 1/285.

ile yayınlamıştır. et-Tayyib el-‘Aşşâş, bu kitapta Cevvâd Ali'nin Irak'ın 1984 şiir yıllığında, Abdullah el-Cuburî'nin Mansur en-Nemerî'nin şiirlerini cem ve tahkik ettiğini söylemiştir. Ancak bu çalışma da yayınlanmamıştır.⁴⁷ et-Tayyib el-‘Aşşâş'ın cem ve tahkik ettiği *Şi'r Mânşûr en-Nemerî* isimli eser Şam'daki Arap Dil Kurumu tarafından 1981 yılında yayınlanmıştır. El-‘Aşşâş'ın yayınladığı bu kitapta Mansûr en-Nemerî'nin kısa ve uzun olmak üzere 57 şiiri bulunmaktadır.⁴⁸

Mansûr en-Nemerî'in hakkında bilgi veren kaynaklar da onun şiirlerinin çok olduğuna işaret etmişlerdir. Mesela İbnu'l-Mu'tez (ö. 296/908), onun halife Me'mûn'u metheden kafiyesi mim harfî ile biten ve zamanında insanlar arasında çok okunan bir kasidesinden bahsetmiştir.⁴⁹ Ancak gerek klasik gerekse çağdaş kaynaklarda bu kasidenin sadece üç beyti bulunmaktadır. Yine İbnu'l-Mu'tez, en-Nemerî'nin Ehl-i Beyt'i metheden birçok kasidesini zikretmiştir. Ancak bu kasidelerin az bir kısmı elimizdeki kaynaklarda yer almaktadır. El-İsfehânî (ö. 356/967) de kaynaklarda yer almayan iki medih kasidesinden söz etmiştir. Mansûr en-Nemerî, el-İsfehânî'nin zikretmiş olduğu bu kasidelerinde el-Fazl b. Yahya el-Bermekî'yi ve Hârûn er-Reşid'i methederken Ehl-i Beyt'i hicvetmiştir.⁵⁰ Ancak bu iki kaside de elimizdeki kaynaklarda bulunmamaktadır. Bu durum da el-‘Aşşâş'ın toplamış olduğu şiirler, Mansûr en-Nemerî'nin yazmış olduğu şiirlerin günümüze ulaşan bir kısmı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Mansûr en-Nemerî'nin şiirlerinin çoğu kayıptır. Ancak elimizde bulunan bu şiir külliyyâtı dahi Mansûr en-Nemerî'nin döneminin en önemli şairlerinden birisi olduğu göstermeye yetecek derecededir.

⁴⁷ Mansûr en-Nemerî, *Şi'r Mânşûr en-Nemerî*, 26.

⁴⁸ Bkz. Mansûr en-Nemerî, *Şi'r Mânşûr en-Nemerî*, thk. et-Tayyib el-‘Aşşâş, (Dimeşk: Dâru'l-Me'ârif li't-Tiba'a, 1981).

⁴⁹ İbnu'l-Mu'tez, *Tabakâtu's-Su'arâ*, 247.

⁵⁰ el-İsfehânî, *Kitâbu'l-Eğâni*, 13/97-109.

Gerek hal tercümesini veren tabakât yazarları gerekse eski Arap şairleri ve şiir eleştirmenleri, Mansûr en-Nemerî'nin şairliğinden övgüyle bahsetmişlerdir. Birinci Abbâsî döneminin en meşhur şairlerinden biri olan Mervân b. Ebû Hafsa “en-Nemerî en fasih şairdir”⁵¹ demiştir. Yine bu dönemin en meşhur şairlerinden olan Ali b. el-Cehm (ö. 294/863) “Ben İmru'l-Kays'ten daha iyi bir şairim, en-Nemerî de benden daha başarılı bir şairdir”⁵² şeklinde bir ifade kullanmıştır. el-Fazl b. Yahya el-Bermekî'nin isteği üzerine İbrahim el-Mevsilî (ö. 188/804), Mansûr en-Nemerî ile Müslim b. el-Velîd arasında kıyas yapmış ve şöyle demiştir: “en-Nemerî şiirlerini inşa ederken kendisine has bir üslup kullanmıştır. Kelimelerinde kapalılık yoktur. Sade bir dil kullanmış, ancak kelimelerinin manaları oldukça derindir. Kullandığı dilde yabancı kelimeler yoktur.”⁵³ İbnu'l-Mu'tez, el-İsfehânî gibi eski tabakât yazarları ve başta Mustafa eş-Şek'a, Ömer Ferrûh, Muhammed Mustafa Heddâra, Şavkî Dayf olmak üzere çağdaş Arap edebiyatı tarihçileri de Mansûr en-Nemerî'nin büyük bir şair olduğuna işaret etmişlerdir.⁵⁴ İbnu'l-Mu'tez *Tabakâtu's-Şu'arâ* adlı eserinde “Ehli-Beyt'i metheden çok sayıda güzel şiirleri vardır. Ehli-Beyt'i iyi bir şekilde metheden şairlerin başında gelmektedir. Gazel alanında birçok güzel şiiri vardır. Mansûr en-Nemerî Abbâsî dönemi şairlerinin en büyüklerinden sayılır”⁵⁵ demiştir. Mustafa eş-Şek'a ise Arap şiir tarihinin en büyük şairi kabul edilen el-Mutenebbî'nin (ö. 354/965) dahi Mansûr en-Nemerî'den etkilendiğini söylemiştir.⁵⁶ Mustafa eş-Şek'a, en-Nemerî'nin Hârun er-Reşid'i en çok etkileyen ve

⁵¹ eş-Şerîf el-Murtazâ, *Âmâlî'l-Murtadâ*, 2/274.

⁵² İbnu'l-Mu'tez, *Tabakâtu's-Şu'arâ*, 437.

⁵³ el-Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdâd*, 15/73-78.

⁵⁴ Ömer Ferrûh, *Târihu'l-Edebi'l-'Arabî min me'tla'i'l-Ḳarni'l- Hâmisi'l-Hicrî İle'l-Fethi'l-'Usmânî fi'l-Meşriq*, 2/139-141; Muhammed Mustafa Heddâra, *İtticâhâtuş-Şi'ri'l-'Arabî fi'l-Ḳarni's-Şâniyyi'l-Hicrî*, (Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 1963), 342-344.

⁵⁵ İbnu'l-Mu'tez, *Tabakâtu's-Şu'arâ*, 437.

⁵⁶ Mustafa, eş-Şek'a, *eş-Şi'r ve's-Şu'ara fi'l-Aşri'l-'Abbâsi*, (Beyrût: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1979), 624.

onun duygularına hitap eden şair olduğunu da söylemiştir.⁵⁷ Yine el-‘Emidî (ö. 433/1044), el- Mutenebbî'nin aşağıdaki meşhur beytini

إذا أنت أكرمت الكريم ملكته وإن أنت أكرمت اللئيم تمردا

(*Şerefli insana ikramda bulunursan onun itaatini elde edersin. Kadir bilmez bir insana ikramda bulunursan sana karşı isyan eder.*)

mana ve lafız itibariyle Mansûr en-Nemerî'in aşağıdaki beytinden aldığı söylemiştir.⁵⁸

إذا عفوت عن الكريم ملكته وإذا عفوت عن اللئيم تجرما

(*Şerefli insanı affedersen itaatini elde edersin. Kadir bilmez insanı affedersen suçunu tekrar eder.*)

Ömer Ferrûh, Mansûr en-Nemerî'in kılıcı ve ihtiyarlığı vasf eden güzel şiirleri vardır demiştir.⁵⁹ Ebu Hilâl el-‘Askerî ve el-Mubarred gibi Arap şiirinin klasik eleştirmenleri, Mansûr en-Nemerî'in şairliğini beğenmişler ve bazı beyitlerini örnek beyit olarak göstermişlerdir. Mesela Ebu Hilâl el-‘Askerî, aşağıdaki beytini, Abbâsîler döneminde medih alanında söylenmiş en güzel beyit olduğunu söylemiştir.⁶⁰

إنّ المكارم والمعروف أودية أحلك الله منها حيث تجتمع

(*İyilik ve cömertlik dere yataklarında akan sular gibidir. Allah seni bu dere yataklarının buluşma noktasına koymuştur.*)

Mansûr en-Nemerî'nin aşağıdaki beyti ise toplum tarafından kabul ve beğeni kazanmış olmalı ki darb-ı mesel haline gelmiştir.⁶¹

⁵⁷ Mustafâ, eş-Şek‘a, eş-Şi‘r ve ‘ş-Şu‘ara fi‘l-Aşri‘l-‘Abbâsî, 604.

⁵⁸ el-‘Emidî, Ebu Sead Muhammed b. Ahmed, el-İbene ‘En Serikâti‘l-Mutenebbî, thk. İbrahim ed-Dusukî.(Mısır: Dâru‘l-Me‘ârif, 1961), 59.

⁵⁹ Ömer Ferrûh, Târihü‘l-Edebi‘l-‘Arabî min me‘lâ‘i‘l-‘Karni‘l-‘Hâmisi‘l-Hicrî İle‘l-Fethi‘l-‘Uşmânî Fi‘l-Meşriq, 2/139-141.

⁶⁰ el-‘Askerî, Ebû Hilâl, Divânu‘l-Me‘ânî, (Kâhire: Mektebetü‘l-Küds, 1352, 2: 156.

⁶¹ Mansûr en-Nemerî, Şi‘r Mansûr en-Nemerî, 139; Süleyman Tüllücü, “Nemerî”, 550-551.

أَوْ تَوْعَمَانِ تَرَاضَعَا بِلْيَانِ
إِنَّ الْمَنِيَّةَ وَالْفِرَاقَ لَوَاجِدٌ

(Ölüm ve ayrılık aynı şeylerdir. Ya da aynı memeden emen ikizler gibidir.)

3. Ehl-i Beyt İle İlgili Şiirleri

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi aslında Mansûr en-Nemerî, Ehl-i Beyt'i seven ve onların hakkını savunan bir şairdir. Hakkında bilgi veren kaynakların hepsi onun Ehl-i Beyt taraftarı görüşlere sahip bir şair olduğunu söylemişlerdir. Hatta bazı kaynaklar döneminin en önemli Ehli-Beyt taraftarı şair olduğunu ifade etmişlerdir. Elimizde bulunan şiirlerine baktığımızda Ehl-i Beyt ile ilgili olanların önemli bir yer tuttuğunu görmekteyiz. el-'Aşşâş'ın kitabında Ehl-i Beyt ile ilgili şiirleri yedi mukatta'a ve kasidede yer almış, altmış dört beyitten oluşmaktadır. Bunlar da elimizdeki şiirlerinin önemli bir miktarını meydana getirmektedir. Tahminimize göre dönemin siyasî şartları bu alandaki şiirlerinin ortaya çıkmasına mani olmuş ve bu şiirlerinin çoğu kaybolmuştur.⁶² Abbâsî sarayı ile irtibat kurup oradan çıkar elde etmeye başladıktan sonra bu alandaki şiirlerinin çoğunu saklamış olabileceğini düşünüyoruz. Zira Ehl-i Beyt ile ilgili şiirlerinin çoğu öldükten sonra ortaya çıkmıştır.⁶³

Mansûr en-Nemerî'nin Ehl-i Beyt ile ilgili şiirlerinin mazmunları ise şu eksenler üzerinde yoğunlaştığını görmekteyiz. Bunlar Hz. Ali b. Ebi Tâlib, Hz. Fatıma ve Hz. Hüseyin başta olmak üzere Hz. Peygamber'in zürriyetidir. Bu konudaki şiirlerinin me'ânilerini incelediğimizde Hz. Ali'yi methederken bazen aşırıya gitmiş hatta onu takdis ederek Hz. Peygamber'in seviyesine çıkarmıştır. Hz. Fatıma'nın gasp edilmiş hakkını müdâfaa etmiş, Hz. Hüseyin'in katledilmesi üzerine mersiyeler söylemiştir. Yine Hz. Peygamber'in zürriyetinin

⁶² el-Husrî, *Zehru'l-Âdâb ve Şemeru'l-Albâb*, 2/650; Mansûr en-Nemerî, *Şi'r Mansûr en-Nemerî*, 49.

⁶³ el-Merzubânî, *Ahâbâru Şu'arâu's-Şi'a*, 79; Mansûr en-Nemerî, *Şi'r Mansûr en-Nemerî*, 49.

Emevîlerden gördüğü baskı ve zulmü dile getirmiştir. Ehl-i Beyt'i savunmak için insanları ayaklanmaya ve karşı koymaya çağırmıştır. Bu şiirleri de onun açıkça Hz. Ali taraftarı, Ehl-i Beyt sevdalısı bir şair olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki beyitlerde Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer ve onlardan sonra gelen Emevîlerin ve Abbâsîlerin Hz. Ali'nin hakkı olan halifeliği gasp ettiklerine işaret etmiştir. [es-Serî']

ما كانَ ولىَّيَ اَحمَدُ واليَا على عَليِّ فقتلُوا عليَّه

(Ahmed (Resulullah), Ali üzerine hiç kimseyi vali tayin etmedi. Onlar kendi kendilerini onun üzerine vali tayin ettiler.)

بل كانَ إنَّ وُجَّهَ في عَسْكَرِ فالأمرُ والتدبيرُ فيه إليه

(Bilakis Hz. Ali herhangi bir gazveye gönderildiği zaman her şey onun emri altında ve idaresinde oluyordu.)

قلَّ لأبي القاسمِ إنَّ الذي ولأبي القاسمِ إنَّ الذي

(Ebu'l-Kasım'a söyleyin ki kendisinin vali tayin ettiği Hz. Ali kendi haline bırakılmadı. Velâyeti onun elinden aldılar.)

Bu beyitlerindeki *velâyet* kelimesi ile Şîî âlimlerin Ğadiri-Hum'da Resulullah'a isnad ettikleri Hadis-i Şerife atıf yapmıştır. Şîî âlimlere göre Ğadir-i Hum'da Resulullah “ *Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır. Allah'ım, onu seveni sev, ona düşman olana düşman ol*”⁶⁴ demiştir. Mansûr en-Nemerî bu Hadis-i Şerife atıf yaparak halifeliğin Hz. Peygamber tarafından Hz. Ali'ye verildiğine işaret etmiştir. Hz. Ali'nin liderlik vasfına da dikkat çekerek onun bütün savaşlarda hiçbir kimsenin komutası altında bulunmadığını söylemiş ve imamlığın, liderliğin yani halifeliğin onun hakkı olduğunu savunmuştur. Aşağıdaki kasidesi Hz. Peygamber'in zürriyeti ile ilgilidir. Bu kasidesinde Ehl-i Beyt'in Emevîler tarafından maruz kaldıkları şiddete dikkat çekmiş, Hz. Fatma'nın Fedek'teki hakkının Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer tarafında gasp edildiğine vurgu yapmıştır.

⁶⁴ İbn Mâce, *Sunen İbni Mâce*, (İstanbul: Çağrı yayınları, 1983), 1/42.

Kaynakların verdiği bilgilere göre bu kaside onun katledilme emrinin verilmesine sebep olmuştur. [el-Munserih]

شَاءَ مِنَ النَّاسِ رَاتِعٌ هَامِلٌ يُعَلِّلُونَ النَّفْسَ بِالْبَاطِلِ

(Vurdumduymaz ve ihmalkâr bazı insanlar batıl şeylerle kendilerine teselli vermeye çalışıyorlar.)

تُقْتَلُ ذَرِيَةُ النَّبِيِّ وَيَرْجُونَ جَنَّاتِ الْخُلُودِ لِلْقَاتِلِ

(Peygamber'in zürriyeti katlediliyorken bu ihmalkâr insanlar, katil için cennet ümit ediyorlar.)

وَيْلَكَ يَا قَاتِلَ الْحُسَيْنِ لَقَدْ بُوتَ بِحِمْلِ يَنْوَأُ بِالْحَامِلِ

(Ey Hüseyin'in katili! Sen büyük günahları yükledin. Sen hiç kimsenin altından kalkmayacağı bir yükün altına girdin.)

أَيُّ جِبَاءٍ حَبَوْتَ أَحْمَدَ فِي حُفْرَتِهِ مِنْ حَرَارَةِ النَّائِلِ

(Ahmed (Resulullah) mezarında iken ona evladını kaybetme acısını vermiş oldun.)

بِأَيِّ وَجْهِ تَلْفَى النَّبِيِّ وَ قَدْ دَخَلْتَ فِي قَتْلِهِ مَعَ الدَّائِلِ

(Hangi yüzle Peygamberin karşına çıkacaksın. Hz. Hüseyin'in katilleriyle beraber olmuşsun.)

هَلُمَّ فَاطِلْبُ عَدَا شَفَاعَتَهُ أَوْ لَا فَرْدُ حَوْضُهُ مَعَ النَّاهِلِ

(O zaman yarın şefaatinin iste bakalım ya da onun Kevser havuzundan içenlerle beraber sen de ol bakalım.)

مَا الشُّكُّ عِنْدِي فِي كُفْرِ قَاتِلِهِ لَكِنِّي قَدْ أَشْكُ فِي الْخَائِلِ

(Hüseyin'i katledenin kâfir olduğuna hiç şüphem yoktur. Ancak bu olaya göz yumanların imanından şüphe ediyorum.)

نَفْسِي فِدَاءُ الْحُسَيْنِ يَوْمَ غَدَا إِلَى الْمَنَائِبِ غُدُوًّا لَا قَافِلِ

(Canım Hüseyin'e kurban olsun. O ölümün üzerine yürüdü. Hüseyin ölümünden kaçmadı. Ölümün üstüne, üstüne gitti.)

دَلِّكَ يَوْمَ أَنْحَى بِشَفَرَتِهِ عَلَى سَنَامِ الْإِسْلَامِ وَ الْكَاهِلِ

(O gün -Hz. Hüseyin katledildiği gün-,bütün keskinliği ile İslam'ın boynunu ve omzunu biçmiştir.)

حَتَّى مَتَى أَنْتِ تَعَجِّبِينَ أَلَا تَنْزِلُ بِالْقَوْمِ نِقْمَةً الْعَاجِلِ

(Bu kavmin üzerinde Allah'ın intikamı ne zaman düşecek diye hayretlerin ve beklentilerin ne zamana kadar devam edecek.)

لَا يَعْجَلُ اللَّهُ إِنْ عَجَلْتِ وَمَا رَبُّكَ عَمَّا يُرِيدُ بِالْغَافِلِ

(Sen acele ediyorsan da Allah acele etmez. Allah istediğini yapmada gafil değildir.)

وَ عَازِلِي أَنْتِي أَحِبُّ بَنِي أَحْمَدَ فَالْتُرْبُ فِي فَمِ الْعَازِلِ

(Ahmed'in zürriyetini sevdiğim için beni kınayan kişiye “Beni kınayanların ağzı toprakla dolsun” derim.)

قَدْ دَنْتُ مَا دِينُكُمْ عَلَيْهِ فَمَا وَصَلْتُ مِنْ دِينِكُمْ إِلَى طَائِلِ

(Sizin inandığınız dine ben de inanmak istedim. Ancak sizin inancınızda bir fazilet görmedim.)

دِينِكُمْ جَفْوَةُ النَّبِيِّ وَمَا الْجَافِي لَالِ النَّبِيِّ كَالوَاصِلِ

(Sizin dininiz peygambere sırt çevirmektir. Peygambere sırt çevirenin dini, Ehl-i Beyt'e yaklaşanın dini gibi değildir.)

مَظْلُومَةٌ وَالنَّبِيُّ وَالذُّهَى تُدِيرُ أَرْجَاءَ مُقَلَّةٍ حَافِلِ

(Babası Peygamber olduğu halde Fatıma'ya haksızlık yapıldı. Göz çanakları her zaman gözyaşları ile dolmuştur.)

إِلَّا مَسَاعِيرُ يَغْضَبُونَ لَهَا بِسَلَّةِ الْبَيْضِ وَالْقَنَا الذَّابِلِ

(Bu haksızlığa kızıp karşı çıkacak kimse yok mudur? Bu haksızlığa karşı keskin kılıçları kınlarından çekecek kimse yok mudur?)

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Mansûr en-Nemerî bu kasidesinde Ehl-i Beyt'in maruz kaldığı işkence ve haksızlığı dile getirmeye çalışmıştır. Ancak asıl onu üzen şey, insanların bu haksızlığa

karşı sessiz kalmaları, tevil ve yorumlar yaparak, bu zulme aldırış etmemeleridir. Ehl-i Beyt'i katledenleri küfürle itham ederken bu duruma sessiz kalan insanların dininden de şüphe ettiğini söylemiştir. Ona göre bu duruma seyirci ve tarafsız kalan insanlar da aynı suçu işlemiş gibi dinden uzaklaşmışlardır. Burada yine Hz. Hüseyin'in zulme karşı asil duruşunu hatırlatarak, insanların aynı tavrı göstermelerini ve korkuyu üzerlerinden atmalarını istemiştir. Peygamber'in kızı olmasına rağmen, Hz. Fatıma'nın haksızlığa uğradığını söylemiştir. İnsanları bu haksızlığa karşı silahlarıyla karşı koymaya çağırmıştır.

Aşağıdaki beyitlerde ise Ehl-i Beyt'in ve onları seven insanların maruz kaldıkları baskılara ve zulme işaret etmiştir. Ehl-i Beyt ve sevenlerinin öldürülme korkusu içinde yaşadıklarını, Yahudi ve Hıristiyan insanlar olmadıklarını, tevhit ehli olmalarına rağmen, idareciler tarafından baskı gördüklerine işaret ederek, kahraman insanlardan bu zulme karşı çıkmalarını istemiştir. [el-Kâmil]

أَلُ الرِّسُولِ وَمَنْ يُجِبُّهُمْ يَتَطَامَنُونَ مَخَافَةَ الْقَتْلِ

(Ehl-i Beyt ve onları sevenler öldürülme korkusundan emin olmak istiyorlar.)

أَمِنَ النَّصَارَى وَالْيَهُودَ وَهُمْ مِنْ أُمَّةٍ التَّوْحِيدِ فِي أَزَلٍ

(Bunlar Hıristiyan ya da Yahudi midirler? Tevhid ehli olmalarına rağmen böyle bir sıkıntı içindedirler.)

أَلَا مَصَالَتٌ يَنْصُرُونَهُمْ بِظُبَا الصَّوَارِمِ وَالْقَنَا الدُّبُلِ

(Keskin ve kana susamış kılıçlarla bunları savunacak kimse yok mudur?)

Aşağıdaki kasidesinde ise Kerbelâ hadisesini tasvir etmeye çalışmıştır. Kerbelâ hadisesinin meydana gelmesinin nedenlerini, İslâm öncesi tarihî sebeplere bağlayarak, olayın bir intikam girişimi olduğunu söylemiştir. Ona göre Bedir savaşının intikamını almaya çalışan

Emevîler, uşakları olan soysuz insanların eliyle bu katliamı yapmışlardır. [el-Vâfir]

مَتَى يَشْفِيكَ دَمْعُكَ مِنْ هُمُولٍ وَيَزِدُّ مَا بِقَلْبِكَ مِنْ غَلِيلٍ

(Gözyaşlarının sel gibi akması ne zaman dinecektir. Kalbindeki yangının ateşi ne zaman sönecektir.)

أَلَا يَا رَبَّ ذِي حَزَنٍ تَعَايَا بِصَبْرٍ فَاسْتَرَاخَ إِلَى الْعَوِيلِ

(Nice hüznü insan sabretmeye güç getirmeyince ağlayarak kendisini rahatlatmaya çalışmıştır.)

قَتِيلٌ مَا قَتِيلٌ بَنِي زِيَادٍ أَلَا بِأَبِي وَأُمِّي مِنْ قَتِيلِ

(Kurbandır! Beni Ziyâd'ın katlettiği kişi öyle yüce bir kurbandır ki Bu yüce kurbana anam babam feda olsun.)

رُوَيْدُ ابْنِ الدَّعِيِّ وَمَا ادَّعَاهُ سَيْلِقَى مَا تَسَلَّفَتْ عَنْ قَلِيلٍ

(Ey nesezsiz olan kişi ve seni evlat edinen kişiler en kısa zamanda yaptıklarınızın cezasını bulacaksınız.)

غَدَتْ بِيضُ الصَّفَائِحِ وَالْعَوَالِي بِأَيْدِي كُلِّ مُؤْتَشِبٍ دَخِيلِ

(Kınından çekilmiş beyaz kılıçlar ve havaya kaldırılmış mızraklar piç ve yanaşma insanların elinde parlamaya başlamıştır.)

مَعَاشِرُ أُوْدَعَتْ أَيْامُ بَدْرِ صُدُورُهُمْ وَدِيَعَاتِ الْعَلِيلِ

(Bedir savaşının hatıralarını kalplerinde saklı tutanlar o günün intikamını hiç unutmamışlardır.)

فَلَمَّا أُمِّنَ الْإِسْلَامُ شَدُّوا عَلَيْهِ شِدَّةَ الْحَنْقِ الصَّوُولِ

(İslâm güçlenmeye başladığı zaman onu boğmaya çalışmışlardır. Kızgın bir saldırgan gibi onun üstüne saldırmışlardır.)

فَوَاقُوا كَرْبَلَاءَ مَعَ الْمَنَائِيَا بِمِرْدَاةٍ مُسَوِّمَةِ الْخُبُولِ

(Süslü atlardan oluşan kaya parçası gibi bir ordu ile ölümleri beraberlerinde taşıyarak Kerbelâ'ya gelmişlerdir.)

وأبناء السعادة قد تواصلوا
على الجدّان بالصبر الجميل

(İyi insanların evlatları ise başlarına gelen musibetlere karşı birbirlerine sabr-ı cemili tavsiye etmeye çalışmışlardır.)

فما بخلت أكفهم بضرب
كأمثال المصاعبة النزول

(Ehl-i Beyt'in efradı ise zalimlere karşı koymada geri kalmadılar. Silahtan yoksun çıplak pençeleri ile saldırıya geçen aslanlar gibiydiler.)

ولا وجدت على الأصلاب منهم
ولا الأكتاف آتار النصول

(Ehl-i Beyt efradının sırtlarında ve arka cephelerinde kılıç darbelerinin izleri hiç görülmemiştir.)

ولكن الوجوه بها كلوم
وفوق نحورهم مجرى السيول

(Fakat yüzlerinde ve ön cephelerinde yaralar vardır. Göğüslerindeki kan mecraları nehir yatakları gibidir.)

أريق دم الحسين ولم يُراعوا
وفي الأحياء أموات العقول

(Hüseyin'in kanını heder ederlerken hiçbir kurala riayet etmediler. Bu durum karşısında insanların akılları durmuştu.)

فدنت نفس جبينك من جبين
جرى دمه على خدي أسيل

(Canlar senin o pak alnına kurban olsun. Kanların alnından yanaklarına akıyordu.)

أخلو كل ذي ورع ودين
من الأحران والهّم الطويل

(Bu yapılanlardan dolayı dini ve Allah korkusu olan her insan kederden ve hüzünden uzak olabilir mi?)

وقد شرفت رماح بني زياد
بري من دماء بني الرسول

(Beni Ziyâd zürriyetinin mızrakları Resulullah'ın çocuklarının kanlarından kana kana içmiştir.)

ألم يحزُّنك سربٌ من نساءٍ لآل محمدٍ خُمشَ الذُّيولِ

(Muhammed'in evlatlarının hanımları yüzlerini parçalarken sen bu duruma üzülmeceksin mi?)

يُشَقِّقْنَ الجُيُوبَ على حُسينِ أيامى قد خلَّوْنَ من البُعولِ

(Hüseyin'in şehit edilmesi üzerine elbiselerini parçaladılar. Onlar kendilerine sahip çıkan erkeklerini kaybettiler ve sahipsiz kaldılar.)

فقدنَّ محمداً فلقينَ ضَيِّماً وكنَّ به مصُوناتِ الحُجُولِ

(Muhammed'i kaybedince baskı ve eziyet altında yaşadılar. Oysa onun varlığında kendilerini güvende hissediyorlardı.)

ألم يبلِّغْكَ والأنباءُ تُنمى مصالُ الدَّهرِ في ولدِ البتولِ

(Zamanın darbelerinin Betül'ün evladına yaptıkları zulmün haberleri sana hiç ulaşmadı mı?)

بِثُرْبَةٍ كربلاءَ لهم ديارٌ نيامُ الأهلِ دارِسةُ الطُّولِ

(Kerbelâ topraklarında onların kabirleri vardır. Ailece orada yatmaktadırlar. Kabirlerinin izleri bile yok olmuştur.)

فأوصالُ الحسينِ ببطنِ قاعٍ ملاعبُ الدُّبُورِ وللقبولِ

(Hüseyin'nin vücut parçaları o yerde, Kerbelâ'da giden ve gelenin oyuncağı olmuştur.)

تحياتٌ ومَغْفرةٌ ورُوحٌ على تلكِ المَحَلَّةِ والخُلُولِ

(O diyarlara ve o diyarları ziyaret edenlere selam olsun. Allah'ın mağfireti ve esenliği onların üzerinde olsun.)

ولا زالتْ معادِنُ كلِّ غَيْثٍ من الوَسْمِيِّ مُرتجِسِ هَطُولِ

(O yerler hala gök gürültülü bolca yağan ümit dolu bahar yağmurlarının bitmeyen kaynaklarıdır.)

أصَابَكَ بِالْأَذَاءِ وَالذُّحُولِ

بَرُّنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ مِمَّنْ

(Ya Resulullah sana eziyet veren ve sana kin bağlayan herkesten Allah bizi beri ve uzak tutsun.)

هَنَّاكَ بِقَائِمِ السَّيْفِ الصَّقِيلِ

أَلَا يَا لَيْتَنِي وُصِلْتُ بِمِئِنِي

(Keşke o sıra ben de orada olsaydım da sağ elim orada keskin bir kılıçla kesilseydi.)

Mansûr en-Nemerî yukarıdaki kasidesinde Ehl-i Beyt için ağlayan insanların gözyaşlarının ne zaman döneceğini sorarken, onların gördükleri şiddetin devam ettiğine işaret etmek istemiştir. Kerbelâ hadisesinin ferdi bir olay olmadığını, örgütlü ve intikam almak için yapılmış bir hadise olduğunu vurgulamaya çalışmıştır. Ona göre Kerbelâ hadisesinin failleri olan Emevîler ve onların uşakları Ziyâd b. Ebih'in zürriyeti, Bedr'in intikamını almak istemişlerdir. Bedir savaşında siyasî liderliklerini kaybeden Emevîler, Kerbelâ hadisesi ile bunu yeniden kazanmak istemişlerdir. Yine bu olayın faillerinden olan Abdullah b. Ziyâd'ı soysuzlukla aşağılamaya çalışmıştır. Kerbelâ'da Ehl-i Beyt'in asil ve kahramanca duruşlarını çok güzel bir şekilde tasvir etmiştir. Karşılarındaki büyük güce rağmen kendilerini sabırla savunmuşlardır. Aldıkları yaralar hep ön cephelerindedir. Sırtlarında ve arka cephelerinde hiç yara izi yoktur. Dolayısıyla onlar korkup kaçmamışlardır. Bilakis güçlü ve zalim kuvvete karşı silahsız bir şekilde elleri ile karşı koymaya çalışmışlardır. Bu durum da onların cesaretlerini ve kahramanlıklarını açıkça göstermektedir. Bu savaşta Hz. Hüseyin'i katledenlerin hiçbir ahlakî ve dinî prensibe riayet etmediklerine işaret ederken, bunların mürüvetten yoksun, alçak insanlar olduğunu söylemek istemiştir. Kasidenin sonunda şair Kerbelâ'da yatan şehitlerin kabirlerini anarak, bu mübarek yerin her zaman hakkı arayanlar için bir umut kaynağı olduğuna inandığını söylemiştir.

4. Abbâsîlerle İlgili Şiirleri

Mansûr en-Nemerî, Abbâsî sarayı ile ilişki kurduktan sonra, özellikle Mervân b. Ebû Hafsa'nın saraydaki konumunu ve elde etmiş olduğu mal ve şöhreti görünce, belki de takiyye yaparak belki de zamanın siyasî ortamına uyarak Abbâsîleri methetmeye başlamıştır. Saraydaki debdebeyi ve bolluğu görünce onun etkisinde kalmış, hem kendisini ispatlamak hem de mal kazanmak gayesi ile başta Hârun er-Reşid'i ve Abbâsî ailesini methetmiştir. Ancak şunu da kabul etmek gerekir ki Hârun er-Reşid cesareti, cömertliği, adaleti ve takvâsı ile nam salmış en büyük halifelerden birisidir. Üstelik Bizans devletine karşı yapmış olduğu seferleri ile de Müslümanların gönlünde taht kurmuş yetenekli, dirayetli bir şahsiyettir. Mansûr en-Nemerî de onu bu vasıflarıyla övmekle gerçekleri de itiraf etmiştir. Ancak bunlarla yetinmeyerek hilâfetin Abbâsîlerin hakkı olduğunu da söylemiştir. Verasette Arap geleneğini esas alarak amcanın yeğenden önce geldiğini delil göstererek, halifeliğin Abbâsîlerin hakkı olduğunu öne sürmüştür. Hatta bu görüşünü destekleyecek Kur'an-ı Kerim'den deliller de göstermeye çalışmıştır. Hârun er-Reşid'in yanında döneminin idareci kadrosu olan Bermekî ailesini, kendi akrabası olan ünlü komutan Yezîd b. Mezyed'i⁶⁵ ve el-Fazl b. er-Rabi'i de methetmiştir.⁶⁶ Mansûr en-Nemerî'nin aşağıdaki kasidesi Abbâsîlerle ilgili olan en güzel kasidesidir. Kaynaklara göre Hârun er-Reşid Hâricî isyanları sebebiyle Rabi'a kabilesinin üzerine Ebû 'Isma eş-Şi'î'yi gönderip imha etmesini istemiştir. Bunun üzerine Rabi'a kabilesi bir heyet göndererek emân dilemek istemiştir. Hârun er-Reşid sonunda kabilenin temsilcisi olarak Mansûr en-Nemerî ve bir kişiyi daha kabul etmiştir. Mansûr en-Nemerî, Hârun'un huzuruna çıkınca aşağıdaki kasidesini okumuştur. Kasideden çok etkilenen Hârun er-Reşid ağlamış ve Rabi'a kabilesini af etmiştir.

⁶⁵ İbn Hallikân, Şemsuddîn Ahmed, *Vefeyetu'l-A'yân*, thk. İhsân Abbâs, (Beyrût: Dâru Sâdır, 1988), 5/327.

⁶⁶ Ahmed b. Muhammed b. 'Abd Rabbihi, *el-İkdu'l-Ferîd*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1359/1940), 5/339; Mansûr en-Nemerî, *Şi'r Mansûr en-Nemerî*, 66-149.

en-Nemerî'ye de büyük mükafat vererek onu yanında tutmuş ve ona dayı⁶⁷ demeye başlamıştır.⁶⁸ [el-Basît]

مَا تَنْقُضِي حَسْرَةَ مَيِّ وَلَا جَزَعُ إِذَا ذَكَرْتُ شَبَابًا لَيْسَ يُرْتَجَعُ

(Geri gelmeyecek gençlik günlerimi hatırladıkça o günlere olan özlemlerim bitmeyecektir.)

أُودِيَ الشَّبَابُ وَفَاتَنَّنِي بِشِرَّتِهِ صُرُوفُ دَهْرٍ وَأَيَّامٌ لَهَا خَدَعُ

(Gençliğim geçip gitti. Uzun süren gençlik günlerimde zamanın darbelerine maruz kaldım ve aldatan günlerin kurbanı oldum.)

مَا كُنْتُ أَوْفِي شَبَابِي كُنْهَ عِزَّتِهِ حَتَّى إِنْقَضَى فَإِذَا الدُّنْيَا لَهُ تَبَعُ

(Delikanlılık çağımın değerini hakkıyla bilmemiştım. Gençliğim akıp gidince hayatımın da onunla beraber gittiğini anladım.)

قَدْ كِدْتَ تَقْضِي عَلَى فُوتِ الشَّبَابِ أَسَى لَوْلَا تَعَزَّيْكَ أَنَّ الْعَيْشَ مُنْقَطِعُ

(Gençliğin gitmiş olmasından dolayı neredeyse üzülecektin. Hayatın son bulacağını bilmiş olman belki sana biraz teselli vermiştir.)

لَا بَلْ بَقَاءُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ لَنَا فِيهِ الْغِنَى وَحَيَاةُ الدِّينِ وَالرَّفْعُ

(Oysa Emiru'l-Mu'minin'in varlığı bizim refahımız, dinimiz ve yücelmemiz için yeterlidir.)

إِنَّ الْخَلِيفَةَ هَارُونَ الَّذِي إِمْتَلَأَتْ مِنْهُ الْقُلُوبُ رَجَاءًا تَحْتَهُ فَرَعُ

(Halife Hârûn er-Reşid gönüllerimizi umutlarla dolduran kişidir. O dara düşmüş olan kimselerin ümit kaynağıdır.)

مَفْرُوضَةٌ فِي رِقَابِ النَّاسِ طَاعَتُهُ عَاصِيَهُ مِنْ رِبْقَةِ الْإِسْلَامِ مُنْقَطِعُ

(Ona itaat etmek bütün insanların boynuna farz kılındı. Ona isyan eden kişi İslâm ümmetinin dairesinden çıkmış olur.)

⁶⁷ Hz. Abbâs'ın annesi Nuteyle bint Hubâb en-Nemer b. Kâsîr kabilesindedir. Bkz. Mansûr en-Nemerî, *Şî'r Mansûr en-Nemerî*, 6.

⁶⁸ el-Merzubânî, *Ahbâru Şu'arâu's-Şî'a*, 79-80.

أَيُّ إِمْرِي بَاتَ مِنْ هَارُونَ فِي سَخَطٍ فَلَيْسَ بِالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَنْتَفِعُ

(Hârûn'a kızan bir kişinin kılmış olduğu beş vakit namaz kendisine fayda vermeyecektir.)

أُتْنِي عَلَى اللَّهِ إِحْسَانًا وَأَشْكُرُهُ أَنْ لَيْسَ لِي عَنْ وَلِيِّ الْأَمْرِ مُنْقَطِعُ

(Ben Allah'a ihsanından dolayı teşekkür ederim ki Veliyy'ul-Emr'den hiç uzak durmadım.)

أَصْفَيْتُ وَدِّي لِهَارُونَ وَشِيعَتِهِ لَمَّا تَفَرَّقَتِ الْأَحْزَابُ وَالشَّيْعُ

(Hizipler, Fırkalar ve bunların taraftarları çoğalırken Ben Harun'a bütün samimi niyetimle bağlandım.)

هُوَ الْإِمَامُ الَّذِي طَابَ الْجِهَادُ بِهِ وَالْحَجُّ لِلنَّاسِ وَالْأَعْيَادُ وَالْجُمُعُ

(O öyle bir imamdır ki onun zamanında cihada çıkmak, Hacca gitmek ve Cuma namazları kılmak daha da güzel oldu.)

حِصْنٌ بَنَنَهُ يَمِينُ اللَّهِ يَسْكُنُهُ الْإِسْلَامُ صَعْبُ الْمَرَاقِي لَيْسَ يَطَّلِعُ

(O, Allahın eliyle kurmuş olduğu yüksek bir surdur. O Müslümanların içinde barındığı, çıkılması zor, yüce bir kaledir.)

يُفْرِي الْعَدُوَّ الْمَنَايَا وَالْغَفَاةَ نَدَى مِنْ كُلِّ ذَاكَ النَّدَى أَحْوَاضُهُ تُرْعُ

(O düşmanlarına ölüm korkusu verir. Kendisinden af dileyenlere, ihsanlarla dolu havuzundan bolca ihsanlar verir.)

صَبَّ إِلَى اللَّهِ زَوَارٌ لِكَعْبَتِهِ فِي كُلِّ عَامٍ وَإِنْ زُورُوا هَا شَسَعُوا

(Allah'a yönelmiştir. Her yıl Allah'ın Kâbe'sini ziyaret eder. Bu Kâbe'nin ziyaretçileri çok olsalar dahi ihsanları da artmıştır.)

لَا يَحْفَلُ الْبُعْدَ مِنْ دَارٍ وَلَا وَطَنِ إِذَا سَرَى بِوَفْوِدِ اللَّهِ وَاتَّبَعُوا

(Hârûn hacılarla yola çıktığı zaman her memleketten ve her evden insanlar onunla beraber yola çıkarlardı.)

بَرٌّ بِمَكَّةَ لَمْ يُجْمَعِ إِلَى بَلَدٍ
إِلَّا تَخَرَّقَ فِيهِ الرَّيِّ وَالشَّبَعُ

(Mekke'nin etrafındaki sahalar hiçbir yerin görmediği şekilde doymuş ve susuzluğunu gidermiş kalabalıklarla dolup taşardı.)

تَزْهَىٰ بِهِ عَرَافَاتٌ حِينَ يَنْزِلُهَا
وَالْمَشْعِرَانِ وَتَأْسَىٰ حِينَ يَنْدَفِعُ

(Mekke'ye geldiği zaman Arafat, Müzdelife ve Mina onun gelişiyile mutlu olurlardı. Oradan ayrıldığı zaman şiddetli bir şekilde hüznlenirlerdi.)

تِلْكَ الْمَنَازِلُ إِنْ غَابَتْ زِيَارَتُهُ
حَنَّتْ كَمَا يَسْتَحِنُّ الْوَالِيَهُ النَّزْعُ

(Ziyareti geciktiği zaman Mekke'deki evler büyük özlem içinde olan aşık bir bayan gibi onu beklemeye başlarlardı.)

يَقْطَانُ لَا يَتَعَايَا بِالْخُطُوبِ إِذَا
نَابَتْ وَلَا يَعْتَرِيهِ الضِّيقُ وَالرَّمْعُ

(Büyük olaylar karşısında paniğe ve korkuya kapılmaz. Zamanın musibetlerine karşı her zaman dikkatli ve uyanıktır.)

مُسْتَحْكَمُ الرَّأْيِ مُسْتَعِينٌ بِوَحْدَتِهِ
عَنِ الرَّجَالِ بَرِيْبِ الدَّهْرِ مُضْطَلَعٌ

(Başkalarına ihtiyaç duymadan tek başına doğru kararları alabilen birisidir. Zamanın beklenmedik darbelerine her zaman hazırlıklıdır.)

لَا يَمْلِكُ الْبُخْلُ مِنْ هَارُونَ أَنْفَلَةً
وَالجُودُ يَمْلِكُهُ وَالْمَالُ يُنْتَزَعُ

(Cimrilik Hârun'un yanına hiç yaklaşmamıştır. Cömertlik ise Hârun'un her tarafını sarmıştır. Malları her tarafa saçılmıştır.)

رَكْبٌ مِنَ النَّمْرِ عَادُوا بِإِيْنِ عَمَّتِهِمْ
مِنْ هَاشِمٍ حِينَ لَجَّ الْأَزْلَمُ الْجَدْعُ

(Zamanın darbelerinin zorlaştığı bir vakitte Beni Nemer'den atlı bir grup Haşimi olan halalarının oğluna sığındılar.)

مَنْوَا إِلَيْكَ بِقُرْبَىٰ مِنْكَ تَعْرُضُهَا
لَهُمْ فِيهَا فِي سَنَامِ الْمَجْدِ مُطَّلَعٌ

(Akrabalık bağı ile sana yaklaşmışlardır. Onlara vereceğin yakınlık onlar için büyük bir şeref olacaktır.)

قَوْمٌ هُمْ وَلَدُوا الْعَبَّاسَ وَالِدِكُمْ وَ أَنْتَ بَرٌّ وَ عِنْدَ الْمَرْءِ مُصْطَنَعٌ

(Beni Nemer sizin atanız el-Abbas'ı doğurmuştur. Sen çok ihsan eden birisisin. İyi insan da ihsana layıktır.)

يُعْشِي الْعَيُونَ إِذَا هَارُونَ وَاجْهَهَا نُورٌ تَكَادُ لَهُ الْأَبْصَارُ تَلْتَمِعُ

(Hârûn ile karşılaşan kişinin gözlerine nur gelir. O insanın gözleri Hârûn'un nuruyla kamaşır.)

مُبَاشِرٌ لِأُمُورِ الْمَلِكِ مُبْتَدِلٌ فِيهَا قَرِيحَةٌ رَأَى مَا بِهِ طَبَعٌ

(Her zaman memleketin işleriyle meşguldür. Zamanını hep bu işlere harcamıştır. Bu işleri yaparken de güzel yapmakta ve hataya düşmemektedir.)

إِنَّ الْمَكَارِمَ وَالْمَعْرُوفَ أَوْدِيَةٌ أَحْلَأَكَ اللَّهُ مِنْهَا حَيْثُ تَجْتَمِعُ

(İyilik ve cömertlik nehir yataklarında akan sular gibidir. Allah seni bu dere yataklarının buluşma yerinde koymuştur.)

إِذَا رَفَعْتَ أَمْرًا فَاللَّهُ يَرْفَعُهُ وَمَنْ وَضَعْتَ مِنَ الْأَقْوَامِ يَنْضَعُ

(Sen bir durumu yüceltirsen Allah da onu yüceltir. Bir toplumu aşağı indirirsen Allah da onları aşağıya indirir.)

نَفْسِي فِدَاؤُكَ وَالْأَبْطَالُ مُعْلَمَةٌ يَوْمَ الْوَعَى وَالْمَنَايَا بَيْنَهُمْ قُرْعٌ

(Canım sana feda olsun. Savaş meydanlarındaki kahramanlar bellidir. Savaş meydanlarında ölümün kimin üzerine düşeceği belli değildir.)

كَمْ ضَرِيَّةٍ لَكَ تَحْكِي فَافْرَاسِيَّةٍ مِنَ الْمَصَاعِبِ فِي أَشْدَاقِهَا شَنْعٌ

(Senin öyle pençe vuruşların vardır ki güçlü bir buğranın bir şeyi yutmak için açılmış çenesine benzer.)

أَوْ طَعْنَةٍ نَفَذَتْ حَتَّى بَدَأَ وَضَحٌ مِنَ السَّنَانِ وَرَاءَ الْمَتَنِ مُذْرَعٌ

(Savaş meydanlarında kılıcının darbeleri arkasında boyunlarında kan akan insanları bırakır.)

يا رَبِّ قَرْنِ تَخْطِيتِ الحَتَوفِ إلى حُوبائِهِ وِعِجاجِ المَوتِ يَرتَفِعُ

(Savaş meydanlarında ölüm toz bulutu gibi yükselirken karşına çıkmış nice rakibine ölüm korkusu vermişsin.)

كَم شَدَّةِ لَكَ لو كَانَتْ عَلى جَبَلٍ لِأَنهَدتَ مِنْ وَزَنِها أو كَادَ يَنقَلِعُ

(Senin öyle güçlü darbe vuruşların vardır ki bu darbelerin bir dağın üzerinde düşseydi dağ buna dayanmaz ve çökerdi.)

لَيلٌ مِنَ النِّعَمِ لا نَجمٌ وَلا قَمَرٌ إِلا حَبيبُكَ وَالمَذرُوبَةُ الشَّرَعُ

(Savaş meydanlarında kalkan toz bulutu içinde ne ay vardı ne de yıldız bu toz bulutunda sadece senin alnın ve kılıçların parlaması vardı.)

أَلقى بَنو الأَصْفَرِ الأَذقانَ وَاشْتَمَلُوا ذُلَّ الخُنُوعِ وَكانوا قَطُّ ما خَنَعُوا

(Sarışınlar (Rumlar) senin önünde zelil bir şekilde yere kapandılar. Oysa daha önce böyle bir duruma düşmemişlerdi.)

وَاليَّتِ حَولا مُغاراً في بَلاهِمِ وَاللَمَنايا سَحابٌ لَيسَ يَنقَطِعُ

(Onların yurtlarında bir yıl boyunca akınlarına ve ilerlemene devam ettin. Bu akınların sırasında onların üzerinde ölüm bulutları geziyordu.)

لَما أَناخَ أَميرُ المُؤمِنينَ بِهَـمِ وَالخَيلُ عابِسةٌ وَالمَوتُ مُكْتَنِعٌ

(Emiru'l-Mu'minin Rumları dize getirince onların atları yorgun düştü, ölüm onlarda kol gezmeye başlamıştı.)

خاضَتْ إِيهَـمِ خَليجَ البَحرِ هَيبَتُهُ فَادَعنوا بِأداءِ الخَرجِ وَانْتَجَعوا

(Halifenin heybeti deniz dalgası gibi onların üzerine çökmüştür. Harac vermeye razı oldular ve onun merhametine sığındılar.)

عادوا بِسَبِعةٍ حَيطانٍ فَسَوَّرها جُنُدٌ مِنَ الرُّعبِ لَما نالَهِمِ خَضَعوا

(Askerlerin yaptığı yedi duvardan oluşan bir kaleye sığındılar. Böyle bir surda olmalarına rağmen Hârûn'dan korkuyorlardı.)

حُكْمُ الْخَلِيفَةِ هَارُونَ يُذَكِّرُنَا أَحْكَامَ أَحْمَدَ بَلْ أَخْلَاقَهُ جُمِعَ

(Halife Hârun'un idaresi bize Ahmed(peygamber)'in hükümlerini hatırlatmaktadır. Hatta peygamberin bütün ahlakını kendisinde toplamıştır.)

مُشَابَهُ مِنْ نَبِيِّ اللَّهِ تَنْزَعُهُ إِلَى الْمَحَاسِنِ وَالْأَشْبَاهِ تُنْتَزَعُ

(Peygambere benziyor olması onu iyi şeyler yapmaya sevk etmiştir. Çünkü benzer olanlar birbirinden etkilenirler.)

وَمِنْ إِمَامِ الْهُدَى الْمَنْصُورِ يَلْحَقُهُ قَهْرُ الْأُمُورِ وَحَزْمٌ حِينَ يَقْتَرِعُ

(Görüş ifade ettiği zaman azmi ve kararlılığı ile nam salmıştır. Bu konuda İmamü'l-Hüda Mansûr'a benzemektedir.)

وَتُشْبِهُهُ الْقَائِمُ الْمَهْدِيُّ مَرْحَمَةً مِنْهُ وَبِحَزْمٍ نَوَالٍ حِينَ يُنْتَجِعُ

(Merhameti ile bilinen el-Kâim el-Mehdi' ye benzer. Dağıtmaya başladığı zaman bitmeyen deniz gibidir.)

وَمَا أَخْلَ وَصِيُّ الْأَوْصِيَاءِ بِهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ نُورُهُ الصِّدِّيقُ

(Vasiyyu'l-Evsiyâ olan Muhammed b. Ali parlayan nurunu ona vermiştir.)

ذَرِيَّةٌ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ اصْطَلَعَتْ فَالْحَقُّ مَا نَطَقُوا وَالْحَقُّ مَا شَرَعُوا

(Birbirinden çıkmış bu zürriyetin söylediği sözler doğrudur. Koymuş olduğu kanunlar doğru kanunlardır.)

يَا ابْنَ الْأَيْمَةِ مِنْ بَعْدِ النَّبِيِّ وَيَا ابْنَ الْأَوْصِيَاءِ أَقْرَأَ النَّاسِ أَمْ دَفَعُوا

(Peygamber'den sonra gelen imamların ve vasiyelerin evladısın. İnsanlar bunu kabul etseler de etmeseler de bu böyledir.)

إِنَّ الْخِلَافَةَ كَانَتْ إِرْثًا وَالذِّكْمُ مِنْ دُونِ تَيْمٍ وَعَفْوُ اللَّهِ مُتَسَبِّغٌ

(Teym -Hz. Ebû Bekr-'den önce halifelik sizin babanızın hakkı idi. Yine de Allah'ın mağfireti geniştir. Allah onu affetsin.)

لولا عَدِيٌّ وَتَيْمٌ لَمْ تَكُنْ وَصَلْتُ إِلَى أُمِيَّةٍ تَمْرِيهَا وَتَرْتَضِعُ

(Teym ve Addi -Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer- olmasaydı Hilafet Emevîlerin eline geçmezdi. Onun nimetlerinden faydalanmayacaklardı.)

تَسْعِينَ عَاماً إِلَى عَشْرِ مُجْرَمَةٍ مِنْ السَّنِينَ وَأَنْفَ الْحَقِّ يَجْتَدِعُ

(Doksan yıl ve on yıl fazlası hak gasp edilmiştir. Hakın burnu yerlerde sürülmüştür.)

وَمَا لَأَلِّ عَلِيٍّ فِي إِمَارَتِكُمْ حَقٌّ وَمَا لَهْمُ فِي إِرْتِكُمْ طَمَعُ

(Ali evladının sizin emirliğinizde hiç bir hakları yoktur. Mirasınız olan halifelikte hiçbir hakları yoktur.)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَعْرُزُبْ عَقُولَكُمْ وَلَا تُضْفِكُمْ إِلَى أَكْنَفِهَا الْبِدْعُ

(Ey insanlar! Akıllarınız sizi şaşırmasın. Bidâtlar sizi yanlış yola sevk etmesin.)

الْعَمُّ أَوْلَىٰ مِنْ ابْنِ الْعَمِّ فَاسْتَمِعُوا قَوْلَ الصَّحِيحِ فَإِنَّ الْحَقَّ يُسْتَمَعُ

(Ey insanlar! Mirasta amca yeğenden daha önce gelir. Ey insanlar! doğru sözü dinleyin. Doğru söz dinlenmelidir.)

Mansûr en-Nemerî yukarıdaki kasidesinde geçen gençlik günlerine teessüf edip ihtiyar halini iyi bir şekilde tasvir ettikten sonra, Emiru'l-Mü'minin Hârûn er-Reşid'in varlığı ile güç bulduğunu söylemiştir. Bu kasidesinde Hârûn er-Reşid'i Müslümanların imamı olarak zikrettikten sonra bütün Müslümanların ona itaat etmesinin farz olduğunu dile getirmiştir. Ona itaat etmeyen Müslüman kişinin kıldığı beş vakit namazın kendisine fayda vermeyeceğini dahi söyleyerek İslâmiyet'te Ulu'l-Emr'e itaat etmenin zarûriyetini hatırlatmaya çalışmıştır. İmam Hârûn er-Reşid ile cihadın, bayramların ve cuma günlerinin daha iyi bir şekilde yaşanmaya başlandığını, dolayısıyla sosyal hayatın onunla daha dinamik bir hale geldiğini ifade etmiştir. Hârûn er-Reşid'i Allah tarafından kurulmuş ve Müslümanların

güvenliğini sağlayan sağlam ve yüksek bir sura benzetmiştir. Bununla Hârun er-Reşid'in Müslümanları koruduğuna işaret etmiştir. Cömertliğini ise çok farklı bir şekilde anlatmaya çalışmıştır. Hârun er-Reşid bir yıl gazaya bir yıl Hacca giden bir halifeydi. Hacca giderken beraberinde birçok kişiyi götürüyordu. Hac zamanında Mekke'de, Mekkelilere ve hacılara büyük ihsanlarda bulunuyordu. Mansûr en-Nemerî, şiirinde her yıl Hârun er-Reşid'in ziyaretini bekleyen Mekke ve Mekkelileri sevgilisini büyük iştihakla bekleyen bir aşığa benzetmiştir. Bizans topraklarına yaptığı akınları ile Rumları dize getirdiğini anlatırken onun kahramanlıklarını, savaş meydanlarındaki durumunu çok güzel portrelerle tasvir etmiştir. Savaş meydanlarında kalkan toz bulutu içinde kılıçlarla beraber onun alınının parladığını söylemiştir. Hârun'u methetmede o kadar ileri gitmiş ki davranışlarıyla ve kararlılığıyla Hz. Peygamber'e benzetmiştir. Kasidenin sonunda halifeliğin Abbâsîlerin hakkı olduğunu ve bunu babalarından miras aldıklarını söylemiştir. Ona göre Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer halifeliği gasp etmişlerdir. Bunun neticesinde halifelik Emevîlerin eline geçmiştir. Bu kasidesine göre Hz. Ali ve neslinin de halifelikte hakları yoktur. Çünkü Hz. Abbâs Peygamber efendimizin amcasıdır. Hz. Ali ise onun amcasının oğludur. Dolayısıyla miras konusunda amca, amcaoğlundan önce gelmektedir.

5. Dili, Üslûbu ve Meâ'nileri

Üzerinde çalıştığımız bu kasidelerinde en-Nemerî'nin çok fasih ve akıcı bir dil kullandığını görmekteyiz. Kasidelerinde kullandığı kelimeler fasih ve düzeyli kelimelerdir. Şiirlerinde kullandığı bazı kelimeler onun dili bozulmamış bedevî bir çevrede yetiştiğini göstermektedir. مساعير - مصالت - صوارم gibi mecâzi anlam ifade eden kelimeleri başarılı bir şekilde kullanmış olması, onun Arap diline olan hakimiyetinin önemli göstergesidir. Her ne kadar bazı yerlerde cinâs sanatını kullanmışsa da dilin akıcılığını engelleyen zorlamalara girmemiştir. Cinâsları dilin akışı içinde gelmiştir. Zaten hakkında bilgi

veren edebiyat tarihçileri ve edebiyat eleştirmenleri en-Nemerî'nin dilinin fesâhatına ve sadeliğine işaret etmişlerdir.

Birinci Abbâsî döneminde yaşamış olmasına rağmen şiirlerinde klasik Arap şiiri üslûbunu kullanmaya devam etmiştir. Bu dönemde özellikle Beşşâr b. Burd ve Ebû Nüvvâs gibi mevâli şairlerin Arap şiirinde meydana getirmek istedikleri yeni ekolden etkilenmemiştir. Zamanında yaygın hale gelen müzekker gazel türünde hiç şiir söylememiştir. en-Nemerî şiirlerini irticalen değil de uzun bir tetkik ve incelenmeden sonra söyleyen bir şairdir. Onun nazarında şiir duygunun değil, düşüncenin neticesidir. Ona göre irticalen söylenen şiire duygu daha hâkim olur ve şairi olumsuz neticelere götürebilirdi. el-'Attâbî'den etkilenen en-Nemerî üslûbun yanında mânaya da önem vermiştir. Bedi'î sanatları kullanan şairlerin ilklerinden kabul edilen en-Nemerî bu sanatı dilin akıcılığını engellemeyecek şekilde kullanmıştır.

Me'ânilerine gelince bu konuda daha çok kendi hayat tecrübesinden, dinî ve kültürel birikiminden faydalanmış ve bu birikimlerini şiirlerinde kullanmıştır. Bu alandaki şiirlerinde Kur'an-ı Kerim'den, Hadis-ı Şerif'ten, Arap atasözü ve özdeyişlerinden yararlanmıştır. Bu kaynaklardan aldığı düşünceleri kendi ifade biçimine sokarak şiir halinde söylemiştir. Kahramanlarının cesaretini sırtında ve vücudun arka kısımlarında yara izinin olmaması ile anlatmıştır. Kahramanları darbeleri göğüslerinde ya da yüzlerinde almışlardır. Dolayısıyla kahramanları ölüme meydan okuyarak onu karşılamışlar ve kaçmamışlardır. Bu durum da onların cesaretlerine delalet etmektedir. Bazı kelimeleri yeni anlamlarda kullanabilmiştir. Mesela Mekke'de Kâbe'nin etrafındaki mekânları, özlem duyan bir aşığa benzetmiştir. Hârun er-Reşid'in ziyareti gecikince bu mekânlar sevgilisini büyük bir özlemle bekleyen bir âşık bayan gibi onun ziyaretini beklemektedir. Arap şairleri methettikleri kişilerin cömertliğini bitmeyen denize veya sürekli akan nehre benzetirken, en-Nemerî, Hârun er-Reşid'in

cömertliğini birçok yerden akan nehirlerin buluşma yerine benzetmiş ve yeni bir anlam çıkarabilmiştir.

Sonuç

Mansûr en-Nemerî, tahmini olarak H.130/M.747 yılı civarında Şanlıurfa iline bağlı Ra'su'l-'Ayn (Ceylanpınar)'da doğmuş ve burada yetişmiştir. Mansûr en-Nemerî, o dönemin en meşhur kâtip ve şairlerinden Kulsûm b. 'Amr el-'Attâbî'nin öğrencisi ve râvisi olarak şiir hayatına başlamıştır. Hâricî mezhebinin yoğun olduğu bir ortamda doğup büyüyen Mansûr en-Nemerî, hocası el-'Attâbî ile Rakka'ya gidip gelirken buradaki ilmî ve kültürel çevrenin içine girmiş ve Ehl-i Beyt taraftarı görüşleri benimsemeye başlamış ve Ehl-i Beyt'in haklarını savunan şiirler söylemeye başlamıştır. Mansûr en-Nemerî, ilk başta şiirlerinde daha çok Ehl-i-Beyt'i savunmaya çalışmış ve onların maruz kaldıkları işkence ve baskılara karşı çıkmaya çalışmıştır. Ehl-i Beyt ile ilgili şiirlerinin mazmunları; Hz. Ali b. Ebû Tâib, Hz. Fatıma ve Hz. Peygamber'in zürriyetidir. Hz. Ali'yi methederken bazen aşırıya gitmiş ve onu Hz. Peygamber'in seviyesine çıkarmıştır. Hz. Fatıma'nın hakkının gasp edildiğini anlatmaya çalışmıştır. Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi üzerine mersiyeyle söylemiştir. Ğadir-i Hum Hadisi'ni delil göstererek halifeliğin Hz. Peygamber tarafından Hz. Ali'ye verildiğini öne sürmüştür. Yine Hz. Ali'nin hiçbir savaşta başkasının komutası altına girmediğini belirtip, imamlığın liderliğin yani halifeliğin onun hakkı olduğunu ifade etmeye çalışmıştır.

Mansûr en-Nemerî, Abbâsî sarayı ile ilişki kurmaya başladıktan sonra Abbâsîleri methetmeye başlamıştır. Hocası ve ustası olan el-'Attâbî, Mansûr en-Nemerî'nin şiir alanındaki başarısını görünce, onu Abbâsî sarayının vezirlerinden el-Fazl b. Yahya el-Bermekî ile tanıştırmıştır. Bu vesileyle Abbâsî sarayı ve idarecileri ile tanışan Mansûr en-Nemerî, Hârûn er-Reşid ile dostluk kurarak şiirleriyle onu ve saray idarecilerini methetmiştir. Sarayda Abbâsî taraftarı dönemin meşhur şairleriyle oturup kalkmaya başlamış ve dönemin siyasî

ortamına uyararak, şiiirlerinde Abbâsîleri methetmiş ve halifeliğın onların hakkı olduğunu söylemiştir. Verasette Arap geleneğini esas alarak, amcanın yeğenden daha önce geldiğini delil göstermiş ve halifeliğın Abbâsîlerin hakkı olduğunu iddia etmeye başlayınca, Hârûn er-Reşid nezdinde itibar görmeye başlamış ve sarayın en önemli şairlerinden biri olmuştur. Mansûr en-Nemerî'nin bu durumunu kıskanan şairler onun aslında Ehl-i Beyt taraftarı birisi olduğunu, takiyye yaparak Abbâsîleri methettiğini söylemeye başlamışlardır. Kendisine karşı oluşturulan olumsuz ortamdan rahatsız olan Mansûr en-Nemerî memleketi olan Rakka'ya geri dönmek zorunda kalmıştır. Hârûn er-Reşid, Mansûr en-Nemerî'nin Ehl-i Beyt'i metheden ve halifeliğın onların hakkı olduğunu ifade eden daha da önemlisi insanları Abbâsîlere karşı isyana çağırın bir kasidesine muttali olmuş ve onun katledilme emrini vermiştir. Hârûn er-Reşid'in emriyle Mansûr en-Nemerî'yi öldürmek için Rakka'ya gelen Ebû 'İsma eş-Şiî' onun cenazesıyla karşılaşmıştır. Bazı kaynakların vermiş olduğu bilgilere göre H.190/M.806 yılında vefat etmiştir.

Mansûr en-Nemerî kendisinden önce yaşamış olan Arap şairlerinin söylemiş olduğu bütün alanlarda şiiirler söylemiştir. Söylemiş olduğu şiiirlerinde yaşadığı asrın edebî ve sanatsal akımlarına uymakla beraber, kendi düşüncesini ve zevkini ön planda tutarak şekil ve muhteva bakımından klasik Arap şiiirini taklit etmeye devam etmiştir. Söylemiş olduğu bu şiiirlerinde gazel, fahr, vâsf, medih, hiciv vb. gibi konuları işlemiştir. Ancak şiiirlerinin çoğu kaybolmuştur. Elimizdeki şiiirlerinin çoğu Ehl-i Beyt ve Abbâsî idarecilerini metheden kaside ve kıtalardan ibarettir. Et-Tayyib el-'Aşşâş onun değişik kitaplarda dağınık bir halde bulunan şiiirlerini cem ve tahkik edip *Şi'r Mânşûr en-Nemerî* adıyla 1981 yılında yayınlamıştır.

Mansûr en-Nemerî Birinci Abbâsî döneminde şekil bakımından ortaya çıkmaya başlayan yeni şiiir akımlarından etkilenmemiştir. Söylemiş olduğu şiiirlerinde düşünce ve anlam itibarıyla yeni şeyler

getirememiş, kendisinden önceki şairlerin meâ'nilerini tekrar etmişse de onlara yeni anlamlar katmaya çalışmıştır. Arap dili ve edebiyatına yeterince vakıf olması sebebiyle şiirlerinde alışılmışın dışında teşbih ve istiâ'releri başarıyla kullanabilmiştir. Şiirlerinde ustası olan el-'Attâbî'yi taklit ederek Bedî' sanatları ve özellikle Cinâs sanatını başarılı bir şekilde kullanmıştır. Bu sebeple hem hakkında bilgi veren Tabakât yazarları hem de kadim Arap şairleri ve şiir eleştirmenleri, Mansûr en-Nemerî'nin şairliğini beğenmişler ve övgüyle ondan bahsetmişlerdir.

Kaynakça

- Ahmed, el-İskenderî- Ahmed Emîn- Ali el-Cârim -Abdülaziz el-Buşrî- Ahmed Dayf. *el-Mufaşşal fi târihi'l-Edebi'l-'Arabî fi'l-'Uşûru'l-Kadîmeti ve'l-Vasiâtati ve'l- Hadîseti*. Takdim: Hasan Hallâk. Beyrût: Dâru İhyâu'l-Ulûm, 1. Basım, 1994.
- Afif Abdurrahmân. *Mu'cemu's-Şu'arâi'l-'Abbâsiyyin*. Beyrût: Dâru Sâdır, 1. Basım, 2000.
- Aslan, Ahmet. "İslamî Fetihten Emevî Döneminin Sonuna Kadar Diyar-ı Mudar (Harran Bölgesinde)'da Arap Edebiyatı Çevresi", *İ. Ü. Şarkiyât Mecmuası*, 22/ 1-22. İstanbul: İ.Ü. E. F. Şarkiyât Enstitüsü. Yayınları, 2013.
- Aslan, Ahmet. *Urfa-Harran (Diyar-ı Mudar) Bölgesinin Tarihi (Hz. İbrahim'den Selçuklu Devletinin Sonuna kadar)*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2015.
- Âmilî, Ebû Muhammed el-Bâkır Muhsin el-Emin el-Huseynî el-'Âmilî. *A'yânu's-Şî'a*. 10 cilt. Beyrût: Dâru't-Ta'âruf, 1. Basım, 1983.
- Askerî, Ebû Hilâl el-Hasan b. Abdillâh el-'Askerî. *Divânu'l-Me'ânî*. Kâhire: Mektebetü'l-Küds, 1. Basım, 1352.
- Attâvî Mis'id b. 'İd. *el-'Attâbî Heyâtühü ve Edebühü*. Tebuk: Nadi Tebuku'l-Edebî, 2007.

- Azimli, Mehmet. *Halifelik Tarihine Giriş (Başlangıçtan IX Asra Kadar)*. Konya: Çizgi Kitapevi, 2014.
- Bezer, Gülay Öğün. "Rakka". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34/ 342-343. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Cevârî, Ahmed Abdüssettâr. *eş-Şi'r fi Bağdâd hette nihâyeti'l- Kârni's-Şânî'l-Hicrî*. Bağdâd: Matba'atü'l-Mecme'u'l-İlmî el-İrâkî, 1. Basım, 1412/1991.
- Emidî, Ebû Se'ad Muhammed b. Ahmed. *el-İbâne 'En Serikâti'l-Mutenebbî*, thk. İbrahim ed-Dusukî. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1961.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Bağdâdî. *Târihu Bağdâd*. thk. Beşşâr Avvâd. 21 cilt. Beyrût: Dâru'l-Ğarbi'l-İslamî, 1. Basım, 1322/2001.
- İbn Abdrabihi, Ebû Ömer Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed b. Abdirabihi el-Endelüsî. *el-İkdu'l-Ferîd*. thk. Muhammed Se'id 'Aryân. 8 cilt. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1. Basım, 1359/1940.
- İbn Hallikân, Şemsüddîn Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim b. Ebi Bekr b. Hallikân. *Vefeyâtü'l-A'yân*. 8 cilt. Beyrût: Dâru Sâdır, 1988.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Se'id b. Hazm el-Endelüsî. *Cemharatu Ensâbi'l-'Arab*. thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn. Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 1962.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî. *eş-Şi'ru ve's-su'arâu*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 2. Basım, 1388/1958.
- İbn Şehrâşûb, Ebû Ca'fer Reşîdüddîn Muhammed b. Ali b. Şehrâşûb et-Tabersî. *Me'âlimu'l-'Ulemâ*. Necef: el-Matba'atu'l-Haydariyye, 1961.

- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî. *Sünen İbn Mâce*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1983.
- İbnü'l-Mu'tez, Ebü'l-Abbâs Abdullâh b. Muhammed el-Mu'tez Billâh el-Abbâsî. *Tabakâtu's-Şu'arâ*. thk. Abdüssettâr Ahmed Ferrac. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 3. Basım 1976.
- İbnü'n-Nedîm, Ebü'l-Ferec Muhammed b. Ebi Ya'kûb İshâk b. Muhammed b. İshâk en-Nedîm. *el-Fihrist*. Beyrût: Dâru'l-Me'rife. 1997.
- İsfehânî, Ebü'l-Ferec Ali b. el-Huseyn b. Muhammed b. Ahmed el-Kureşî el-İsfehânî. *Kitâbü'l-Eğânî*. 25 cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 3. Basım, 1429/2008.
- Husrî, Ebû İshâk İbrâhim b. Ali b. Temîm el-Ensârî el-Fihrî el-Husrî. *Zehru'l-Âdâb ve Şemeru'l-Albâb*. thk. Ali Muhammed el-Bicâvi. Mısır: Dâru İhyâu'l-Kutubi'l-'Arabiyye, 1. Basım, 1372/1953.
- Kehhâle, Ömer Rızâ. *el-Edebu'l-'Arabî fi'l-Câhiliyye ve'l-İslâm*. Dimeşk: el-Matba'atu't-Ta'âvuniyye, 1972.
- Kehhâle, Ömer Rızâ. *Mu'cemu Kabâili'l-'Arab el-Kadîmeti ve'l-Hadîseti*. 5 cilt. Beyrût: Müessesetu'r-Risâle, 8. Basım, 1982.
- Kütübî İbn Şâkir, Ebû Abdillâh Salâhuddîn Muhammed b. Şâkir b. Ahmed el-Kütübî. *Fevâtü'l-Vefeyât*. thk. İhsân Abbâs. 4 cilt. Beyrût: Dâru Sâdır, 1. Basım, 1974.
- Ferrûh Ömer, b. Abdurrahmân b. Ömer b. Ferrûh. *Târihu'l-Edebi'l-'Arabî min ma'tla'il-Çarni'l-Hâmisi'l-Hicrî ile'l-Fethi'l-'Usmânî fi'l-Meşriq*. 5 cilt. Beyrût: Dâru'l-'İlm li'l Melâyin, 4. Basım, 1981.
- Merzubânî, Ebû Ubeydillâh Muhammed b. İmrân b. Musa b. Said el-Merzubânî. *Ahbâru Şu'arâu's-Şi'a*. Telhis Muhsin el-'Amili, thk. Muhammed Hâdi el-Emîn. Necef: el-Matba'atu'l-Haydariyye, 1. Basım, 1388/1968.

- Merzubânî, Ebû Ubeydillâh Muhammed b. İmrân b. Musa b. Said el-Merzubânî. *Muhtaşaru Aḥbâr- Şu‘ari’s-Şî‘a*. thk. Muhammed Hâdî el-Emîn. Beyrût: Şeriketu’l-Kutubî li’t-Tiba‘a, 2. Basım, 1413/1993.
- Muhammed el-Eşkar. *Şu‘arâu’l-Cezitreti’l-Furatiyye fi’l-‘Aşri’l-‘Abbâsî*. Halep: Menşûrât Câmi‘ati Haleb, 1. Basım, 1417/1996.
- Muhammed Mustafa Heddâra. *İtticâhâtu’s-Şi‘ri’l-‘Arabî fi’l-Ḳarni’s-Sâniyyi’l-Hicrî*. Kâhire: Dâru’l-Me‘ârif, 1. Basım, 1963.
- Muhammed Mustafa Heddâra. *eş-Şi‘r fi şadri’l-İslâm ve’l-‘Aşri’l-Emevî*. Beyrût: Dâru’n-Nahzatu’l-‘Arabiyye, 1. Basım, 1995.
- Muhsin Ğayyâz. *et-Teşeyyu‘ ve Eşeruhu fi’s-Şi‘ri’l-‘Abbâsîyyi’l-Evvel*. Necef: Matba‘atü-n-Nu‘mân, 1. Basım, 1973.
- Mustafa eş-Şek‘a. *eş-Şi‘r ve’s-Şu‘arâ fi’l-‘Aşri’l-‘Abbâsî*. Beyrût: Dâru’l-‘İlm li’l-Melâyin, 1. Basım, 1979.
- Nemerî, Ebü’l-Kâsim Mansûr b. Seleme b. ez-Zibrikân en-Nemerî. *Şi‘r Manşûr en-Nemerî*. thk. et-Tayyib el-‘Aşşâş. Dimeşk: Dâru’l-Me‘ârif li’t-Tiba‘a, 1981.
- Şerîf el-Murtazâ Alemü’l-Hüdâ Ebü’l-Kâsim Ali b. el-Huseyn b. Musa b. Muhammed el-Alevî eş-Şerîf el-Murtazâ. *Âmâlî’l-Murtaḍâ*. thk. Muhammed Ebü’l-Fazl. 2 cilt. Kâhire: Dâru İhyâu’l-Kutubi’l-‘Arabiyye, 1. Basım, 1954.
- Sezgin, Fuat. *Târiḥu’t-Turâsi’l-‘Arabî*. trc. ‘Arafa Mustafa. 10 cilt. Riyâd: Menşûrâtu Câmi‘ati’l-İmâm Muhammed, 1. Basım, 1411/1991.
- Sûlî, Ebû Bekr Muhammed b. Yahyâ b. Abdillâh b. Abbâs b. Muhammed b. Sûl-Tegin el-Bağdadî es-Sûlî. *Kitâbu’l-Evrâḳ Kısm Aḥbârî’s-Şu‘arâ*. nşr. J.H.Dunne. Mısır: Matba‘atu’s-Sâvî, 1. Basım, 1934.

- Şevkî Dayf. *et-Teṭavvur ve't-tecdîd fi'ş-Şi'ri'l-Emevî*. Kâhire: Dâru'l-Me'ârif. 8. Basım, 1959.
- Şevkî Dayf. *Târihu'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşru'l-İslâmî*. Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 7. Basım, 1963.
- Şevkî Dayf. *Târihu'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşru'l-Abbâsîyyü'l-Evvel*. Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, 8. Basım, 1982.
- Taha Hüseyin. *Min târihi'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşri'l-'Abbâsîyyü'l-Evvel*. 3 cilt. Beyrût: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyin, 5. Basım, 1991.
- Tülücü, Süleyman. “Nemerî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/550-551. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Yâkûtu'l-Hamevî, Ebû Abdillâh Şihabuddîn Yâkût b. Abdillâh el-Hamevî el-Bağdadî er-Rûmî. *Mu'cemu'l-Üdebâ*. thk. İhsân 'Abbâs. 7 cilt. Beyrût: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî. 1. Basım, 1413/1993.
- Zetteresteen, K. V. “Harun Reşid”. *İslam Ansiklopedisi*. 5/1/ 304-305. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993.
- Ziriklî, Ebû Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmud b. Muhammed b. Ali b. Fâris ez-Ziriklî. *el-A'lâm*. 8 cilt. Beyrût: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyin, 15. Basım, 2002.